

HAMDÎ'NİN YÛSUF U ZELÎHÂ MESNEVÎSİNİN YUSUF SURESİNE UYGUNLUĞU*

*Mehmet Cihat ÜSTÜN***

ÖZET

15. Yüzyıl divan şairi Hamdullah Hamdî'nin hamsesi içerisinde Yûsuf u Zelihâ mesnevisi en güzel eser olarak kabul edilmektedir. Eserde sadece aşka dönük bir hikâye işlenmemiş, aynı zamanda devrin sosyal hayatı aktarılmaya çalışılmış, bununla birlikte sosyal ve ahlaki mesajlar da verilmeye gayret edilmiştir. Eser Anadolu sahasında yazılmış edebî değer taşıyan ilk Yusuf u Zeliha mesnevisi olmakla aynı bir önem taşımaktadır. Mesnevide Hamdullah Hamdî'nin duygu dünyasının izlerine rastlamak da mümkündür. Mesnevinin konusu için çok büyük bir araştırma ve inceleme gayretine giren Hamdî, İranlı şair Molla Câmi'nin aynı adı taşıyan eserinden büyük oranda faydalanmıştır. Bunun yanında Kitab-ı Mukaddesi, Kuran-ı Kerim'de yer alan Yûsuf Suresini, devrinin en mühim Kur'an tefsirlerini, kendisine kaynak edinmiştir. Şiirin ölçü ve kafiye gibi unsurlara dayanması Kur'an-ı Kerim'in anlamının şekil içerisine sıkıştırılmasının nazım açısından tercümeyle engel teşkil edeceği kanaati sonucunda divan şiirinde tercih edilen ayet iktibası Hamdî'nin Yusuf u Zeliha mesnevisine ait nüshalarda da kendisini göstermektedir. Edebî özelliğinden dolayı yurt içi ve yurt dışında mesnevinin çok sayıda nüshası tespit edilmiştir. Diğerlerine göre özellikle Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi veri tabanında "37 Hk 1064/1" arşiv numarasıyla kayıtlı olan ve "Şâni" mahlaslı bir müstensih tarafından H. 955/M. 1547 tarihinde istinsah edilen nüshada Yusuf Suresinden oldukça fazla ayet iktibası yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada adı geçen nüshanın tanıklığında iktibas edilen ayetler ve bu ayetlere anlamca eş değer olan beyitler verilmeye çalışılmıştır. Böylelikle Hamdî'nin Yûsuf u Zelihâ mesnevisine konu olan olayların Yusuf Suresine ve Kur'an-ı Kerim tefsirlerine olan uygunluğu adı geçen nüshanın referansında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hamdullah Hamdî, Yusuf u Zeliha Mesnevisi, Yusuf Suresi, İktibas

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviribilim Bölümü, El-mek: dr.mehmetcihatustun@hotmail.com

THE RELEVANCE OF THE HAMDI'S YUSUF U ZELIHA MASNAVI TO THE SURA OF YUSUF

STRUCTURED ABSTRACT

The Yusuf and Zeliha masnavi is regarded as the most beautiful work in the 15th century divan poet Hamdullah Hamdî's hamse. In the work, not only a story addressed to love was processed, but the social life of the era as well; however, social and moral messages were tried to be given. The work holds another importance with being the first Yusuf u Zeliha masnavi that carries a literary value written in the field of Anatolia. It is also possible to come across the traces of Hamdullah Hamdî's world of emotion. Hamdî, who had made an effort for a great research and study for the masnavi subject, benefited from the Iranian poet Molla Câmi's work of the same name to a great extent. Besides, he used the Bible, the Sura of Yusuf in Koran, the most important Koran commentaries as source for himself. As the result of the conviction that the poem is based on the elements such as rhythm and rhyme and that the meaning of Koran is tightened into the shape pose obstacle for translation in terms of poetry, the verse quotation preferred in the divan poetry shows itself in the Yusuf u Zeliha masnavi. With regard to the course of the event told in the masnavi, following some couplets, these verses quoted from the Sura of Yusuf, which support these couplets by means and which are as the evidence of the event told, are of great importance in terms of the work. Numerous copies of the masnavi were found domestically and abroad due its literary feature. A great number of quotations from the Sura of Yusuf are seen to be made in the copy registered with the archive number "37 Hk 1064/1" particularly at the Kastamonu Library of Manuscripts data base, with respect to other copies and in the copy copied in H. 955/M. 1547 by a scribe with a pen name "Şânî". The lines composing the masnavi in the copy written with a legible, pointed naskh were written with black ink; the parts, titles of the masnavi, verses and hadiths in it were written in red ink. There are 15 lines consisting of two lines side-by-side on each page. The text was taken into a ruler, and then divided into two separate columns, and each line of the couplet being side-by-side was written to a column. The "*vakf el-hacc Hasan*" line was installed to the starting part of this copy beginning with the title "*Kıssa-i Yûsuf Aleyhi's-selâm*". Each leaf of the copy was arranged as "a and b" in a two-page sheet and the takibe/rabita mark was placed in the lower left part of the "a" page. The best way to give Koran as a reference for things described in the divan poetry is to quote from the verse. Many divan poets used this way in their works as the occasion arose. Hamdî's Yusuf u Zeliha masnavi, which has been read and copied to a great extent due to its literary feature, contains verse quotations from the Sura of Yusuf according to the narration and flow of events for the reason that it took its source from Koran and Koran commentaries. Particularly, it is seen that the verses from 4 to 101 of the Sura of Yusuf were quoted by scribes in the copy registered with the archive number "37 Hk 1064/1" at the Kastamonu Library of Manuscripts data base. These verses quoted were written just below the couplets that are equivalent to it in meaning, and convey quality of substantiation of the narrative in the masnavi. In this

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

study, the verses quoted in the testimony of the copy mentioned and the couplets that are equivalent to these verses in meaning were attempted to be given. Thus, the suitability of the events that are subject to Hamdî's Yûsuf u Zelîhâ masnavi for the Sura of Yusuf and the Koran commentaries was attempted to be revealed in the reference of the copy mentioned.

Key Words: Hamdullah Hamdî, Yusuf u Zeliha, Sura of Joseph, Quotation

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'deki kıssaların en güzeli (ahsenü'l-kasas) olarak nitelendirilen ve edebiyatımızda birçok şair ve yazar tarafından telif edilen Yusuf kıssası, İslamiyet'in ilk yıllarından itibaren dinî, sosyal, kültürel ve aşk yönüyle doğuda ve batıda büyük bir ilgi uyandırmıştır (Kavcar, 1969, s.157-172). Bu ilginin bir sonucu olarak H.897/M.1492 yılında Hamdullah Hamdî tarafından telif edilmiş olan Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi, onun hamsesi içerisindeki en güzel mesnevi olarak vasıflandırılmaktadır. Hamdî, mesnevisinde sadece bir aşk hikâyesini işleme gayesi gütmemiş, klasik edebiyatın sosyal hayatla doğrudan ilişkili olması sebebiyle (Şentürk, 1993, s.571; Özcan, 2012, s.136) sosyal ve ahlakî mesajlar da vererek öğretici ve yönlendirici bir görev üstlenmiştir.¹ Zira mesneviler sadece tahkiyeli bir anlatım türü değil yazıldığı dönemde şairlerin bazı ahlakî özellikleri okuyucuya sunmak, insanları iyiye ve doğruya yönlendirmek, insanlara ahlak açısından rol model oluşturmak için kullandıkları bir nazım şeklidir (Sucu, 2014, s.522). Mesnevilerde olay örgüsü kurulurken gerçek konuların ve sosyal çevrenin esas alınması, şairin dönemin siyasi, sosyal ve kültürel konuları hakkında değerlendirmelerde bulunmasına yol açar (Kartal, 2011, s.212). Hamdî, Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinde bunu oldukça başarılı bir şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca yaşadığı devrin sosyal hayatını da bu mesneviden öğrenilebilmek mümkündür. Eserdeki didaktik yorumlar, tasavvufî unsurlar ise devrinin fikir ve kültür hayatını yansıtmaktadır.

Hamdî'nin eseri, Anadolu sahasında edebî değer taşıyan ilk Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi olması yönüyle de ayrı bir önem taşımaktadır.² Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisi çok okunmuş ve sevilmiştir. Kendisinden sonra yazılan Yûsuf u Zelîhâ'lar üzerinde de etkisini hissettirmiştir. Gubârî sebep-i telif bölümünde; Şerîfî mesnevi içinde Hamdî'nin mesnevisini zikretmişlerdir. Türk edebiyatında yazılmış en başarılı Yûsuf u Zelîhâ hikâyelerinden biri olarak kabul edilen Hamdî'nin mesnevisi, Tevrat metninden doğan, içinde Yusuf Suresi ve menkıbeleri barındıran oldukça başarılı bir mesnevidir (Gökcan, 2010, s.72). Hamdî'nin mesnevisini gördükten sonra Kemal Paşazâde'nin "bunu evvelce görseydim kendiminkini yazmazdım" dediği rivayetler arasındadır (Ertaylan, 1948, s.212). Eserin bu denli başarılı olması ve geniş çevreler tarafından beğeni³ kazanmasında Hamdî'nin duygu dünyasının çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ mesnevisi, müellifin duygu ve düşüncelerini kattığı beşeri aşktan ilâhî aşka geçişin işlendiği bir eserdir.

¹ Mesnevilerin ahlâkî yönü için bkz. Emine YENİTERZİ (2007). "Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, İstanbul, ss. 433-468.

² E. J. W. GIBB, olay örgüsünün işlenmesi, anlatım ve üslup yönündeki kusursuzluk, konu derinliği açısından Yusuf u Zelîhâ mesnevisini Fuzûlî Leylâ vü Mecnûn mesnevisini yazıncaya kadar Türk mesnevi tarihinin en başarılı örneği kabul eder. Bu durum için bkz. Elias John Wilkinson GIBB (1967). *A History of Ottoman Poetry*, (2. bs.) C. II, Londra, s. 147.

³ Eserin başarısı ve kazandığı beğeni için en önemli işaret kayda geçirilen yurt içi ve yurt dışında yüz kırk nüshasının bulunmasıdır. Nüsha kayıtları için bkz. Zehra ÖZTÜRK (2001). *Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi Giriş, Metin, İnceleme ve Tıpkıbasım*, C. I, Harvard: Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 48, Türkçe Kaynaklar XLI, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, ss. 158-208.

Eserin yazıldığı 15. Yüzyılda Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine bir geçiş söz konusudur. Açık, net, anlaşılır olan ve halkın dilinden beslenen yazı dili, yerini yavaş yavaş ağır, süslü ve sanatlı bir yazı diline bırakmıştır (Gözütok, 2000, s.2). Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinde Arapça, Farsça unsur ve kaideleri, Oğuz Türkçesinin ses ve şekil özellikleri bir arada görülmektedir (Ercilasun, 2009, s.446). Mesnevide kökeni Arapçaya dayalı birçok sözcük ve sözcük grubuna, Oğuz Türkçesinin karakterini yansıtabilecek ibarelere ve bazı arkaik unsurlara rastlamak mümkündür.

Divan Edebiyatının temel kaynaklarının başında ilâhî dinlere ait kitaplar gelmektedir. Yûsuf Peygamberin kıssası da Tevrat'tan Kur'an-ı Kerim'e kadar uzanan bir niteliği bünyesinde barındırmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de "Ahseñü'l-Kasas" olarak adlandırılan Yûsuf Suresi de Yûsuf u Zelîhâ hikâyesine kaynak teşkil etmiştir. Kaynağını bu kıssadan almak suretiyle edebiyatımızda birçok mesnevi yazılmıştır (Üst, 2007, s.823). Yûsuf ve Zelîhâ yazan şair ve yazarlar genellikle Kur'an'daki ayetleri olduğu gibi almışlar, bunun yanında bazı kaynaklarda geçen bilgilerden yararlanmışlar, ayrıca kendi duyuş ve görüşlerini de katarak hikâyeyi daha çekici bir hale sokmaya çalışmışlardır (Kültürel, 2009, s.425). Bu anlamda Hamdî'nin kendi mesnevisi için büyük bir tetkik içine girdiği muhakkaktır. Kitab-ı Mukaddesi, Yûsuf Suresini, devrinin en mühim Kur'an tefsirlerini, kendisine kaynak edinmiştir. Eserinin tefsire uygunluğu döneminin ulema ve fuzelası tarafından kabul edilmiştir (Öztürk, 2001, s.35).

Divan şiirinde yaşanmış bir duruma ilişkin hatırlatmalar, telmih sanatıyla (Aksoyak, Macit, 2005, s.292) veya ayet ve hadislerden iktibas yoluyla yapıldığı için anlatılanlar, müellifin bizzat tanık olduğu bir olay veya durum değil, duyduğu veya öğrendiklerinden ibarettir (Kurmuş, 2010, s.124). Divan şairleri, bazen manayı esas alan bir tutumla bir ayete telmihte bulunmak, bazen ayetten kısmî ya da tam iktibas yapmak,⁴ bazen de "Mushaf, Furkan, Zikr" gibi eşdeğer isimleri kullanmak suretiyle Kur'an-ı Kerim'den faydalanma yoluna gitmişlerdir (Çelik, 2001, s.131). Kur'an-ı Kerim'in üçte birine yakın kısmını, insanın kendi nefesine, biyolojik yapısına, yer ve göklerde olup bitenlere, tarihi olaylara bakmasını, onlar üzerinde düşünmesini isteyen ayetler oluşturmaktadır (Aydın, 1987, s.51). Divan şairleri de ele aldıkları konu çerçevesinde anlatılarına uygun düşen bu ayetlerden iktibas yapma⁵ yoluna gitmişlerdir (Gökalp, 2006, s.72).

Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinde işlenen konunun Kur'an-ı Kerim'e, Yusuf Suresine ve Kur'an tefsirlerine dayanıyor olması esere önemli bir değer katmaktadır. Zira yurt içi ve yurt dışı toplam 140 nüshası tespit edilen mesnevinin istinsahında Yusuf Suresinin izlerini görmek mümkündür. Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde kayıtlı olan nüshada, diğerlerinden farklı olarak Yusuf Suresinin 4 ila 101 arası ayetlerinin müstensih tasarrufu neticesinde iktibas edildiği ve olay örgüsüne denk düşecek bir şekilde /22a/ yaprağından itibaren kırmızı renkte yazıldığı tespit edilmektedir.

Adı geçen nüsha Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi veri tabanında "37 Hk 1064/1" arşiv numarasıyla kayıtlı olup "Şânî" mahlaslı bir müstensih tarafından H. 955/M. 1547 tarihinde istinsah edilmiştir. Nüsha kapak kısımları dâhil olmak üzere 213 varaktan ibarettir.

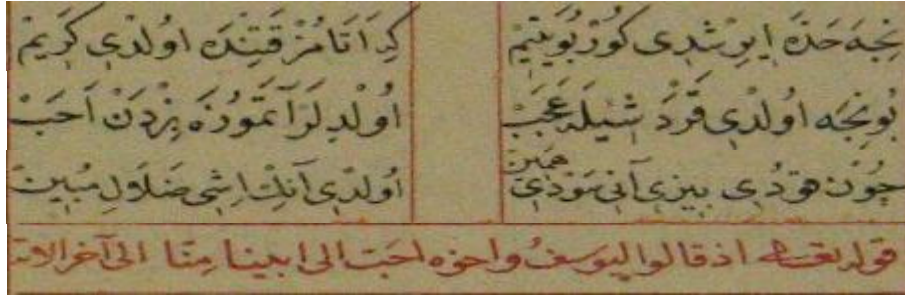
Okunaklı bir harekeli nesihle yazılan nüshada mesneviyi oluşturan dizeler siyah mürekkeple; mesnevinin bölümleri, başlıkları, mesnevide bulunan ayet ve hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Her sayfada yan yana iki dizeden oluşan 15 satır bulunmaktadır. Metin, tek

⁴ İktibas için bkz. Selami ECE (2002). "İktibas", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 19, Erzurum, ss. 39-53.

⁵ Nazmın ölçü ve kafiye gibi unsurlara dayanması, Kur'an-ı Kerim'in anlamının şekil içerisine sıkıştırılmasının nazım açısından tercümeyle engel teşkil edeceği kanaati, divan şiirinde gerek lafzen gerekse mealen ayet iktibasını ortaya çıkarmıştır. Bu yapılan iktibaslar tercüme niyetiyle yapılmadığından manzum âyet çevirisi olarak değerlendirilmemelidir. (Münire Kevser BAŞ (2013). "Son Dönem Çağatay Şairi Baba Rahîm Meşreb'in Manzum Fâtîha Tefsiri" *Toplum Bilimleri Dergisi*, S: 7(13) Ocak, s. 136).

çizgili bir cetvel içine alınıp akabinde çift çizgi ile iki ayrı sütuna bölünmüş ve yan yana bulunan beytin her bir dizesi bir sütuna yazılmıştır. “*Kıssa-i Yûsuf ‘Aleyhi’s-selâm*” başlığıyla başlayan bu nüshanın başlangıç kısmına “*vaḳf el-ḥacc Ḥasan*” hattı çekilmiştir.⁶ Nüshanın her bir yaprağı “a ve b” olarak iki sayfa şeklinde düzenlenmiş ve “a” sayfasının sol alt kısmına takibe/rabıta (Gözütok, 1991, s.40) işareti yerleştirilmiştir (Üstün, 2014, s.36-37).

Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ mesnevisinde anlatılan olayın akışına göre bazı beyitlerin hemen ardından bu beyitleri anlamca destekleyen ve anlatılan olayın kanıtı niteliğinde olan Yusuf Suresinden iktibas edilmiş ayetler, mesnevinin Kur’ân-ı Kerim’e ve Kur’ân tefsirlerine uygunluğu açısından büyük önem arz etmektedir. Bu ayetleri ve ayetlere anlamca denk düşen beyitleri, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi veri tabanında “37 Hk 1064/1” arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüshanın tanıklığında şu şekilde sıralamak mümkündür:⁷

[22a]

574. Nice ḥadde irişdi gör bu yetim
Ki atamız ḳatında oldı kerim

(Bu yetim (Yusuf) nasıl bir dereceye ulaştı ki babamız indinde bizden daha yüce oldu.)

575. Bu nice oldı ḳardaşıyla ‘aceb
Oldılar atamuza bizden eḥab

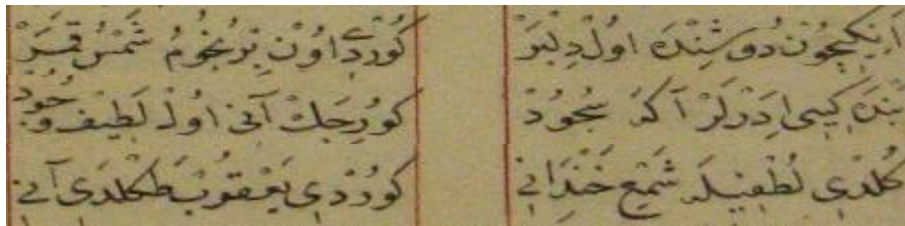
(Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza niçin bizden daha fazla sevimli oldular.)

576. Çün ḳodı bizi anı sevdi hemîn
Oldı anıñ işi ḳalâl-i mübîn

(Babamız bizi bırakıp onu sevdiğinden beri onun işi doğruluktan sapmak oldu.)

(Kavluhu te‘ālā) İz ḳālu le yûsufu ve eḥūhu eḥabbu ilā ebînā minnā ilā āḥir ül āyeh⁸

(Âyet) (Kardeşleri dediler ki: “Biz güçlü bir topluluk olduğumuz halde Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanılğı içindedir.”)⁹
(Yûsuf: 12/8)

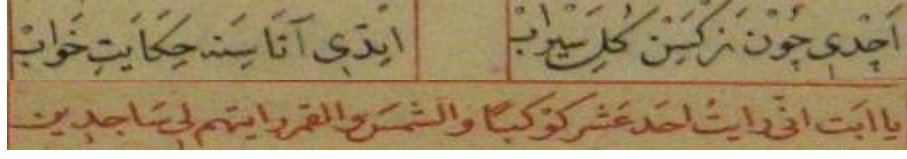

⁶ Bu hat ayrıca “2a, 12b, 14b, 23b, 34b, 68b, 88b, 107b, 136b, 162b, 193b ve 213a” varaklarında da görülmektedir.

⁷ Mesnevinin manzum bölümleri için bkz. Mehmet Cihat ÜSTÜN (2014). *a.g.t.* Erzurum.

⁸ Bu ayet, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Yazma Eserler Salonu Basma ve Yazma Eserler veri tabanında SA 314 arşiv ve 48983 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan nüshada “قوله تعالى اذ قالوا ل يوسف و اخوه احب الى قوله ان ابانا لفي ضلال مبيناً” şeklinde yazılmıştır.

⁹ Ayet mealleri için bkz. Elmalılı Hamdi YAZIR (2014). *Hak Dini Kur'an Dili Kur'an- ı Kerim'in Türkçe Meali*, (Sadeleştiren: Prof. Dr. Hamdi Döndüren), İstanbul: Çelik Yayınevi.

[23a]

609. Anıñ-içün düşinde ol dilber

Gördi on bir nücüm ü Şems ü Kamer

(Hz. Yusuf rüyasında on bir yıldız ay ve güneşi gördü.)

610. Bende gibi iderler aña sücūd

Göricek anı ol laṭif-vücūd

(Köle gibi ona secde ederler. Hz. Yusuf bunu görünce)

611. Güldi luṭf-ıla şem'-i ḥandānı

Gördi Ya' kūb tañladı anı

(Lütuf ile güldü. Hz. Yakup onu gördü ve şaşırdı.)

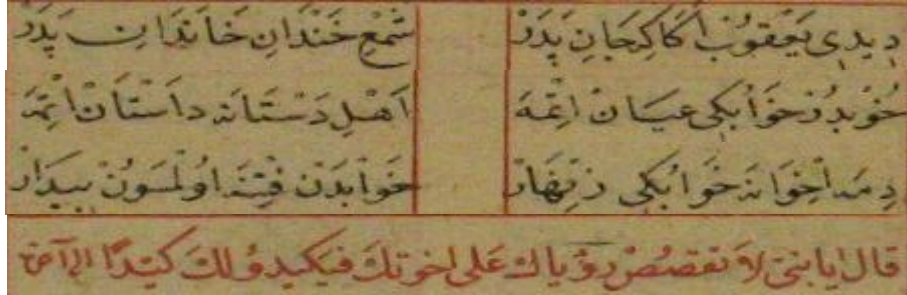
612. Açdı çün nergesin gül-i sır-âb

İtdi atasına hikâyet-i h'âb

(Hz. Yusuf rüyasında gördüklerini babasına anlattı.)

[23b]

Yā ebeti innī raeytu eḥade 'aşera kevkeben veş şemse vel ḳamera raeytuhum li sācidīn
 ("Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm, gördüm ki onlar
 bana boyun eğiyorlardı (demişti.) (Yûsuf: 12/4)

[23b]

613. Didi Ya' kūb aña ki cān-ı peder

Şem'-i ḥandān-ı ḥānedān-ı peder

(Hz. Yakup, Yusuf'a dedi ki,)

614. Ḥūbdur ḥ'ābuñı 'ayān itme

Ehl-i destāna dāsītān itme

(Rüyan çok güzel, bunu sakın kimseye söyleme)

615. Dime iḥvāna ḥ'ābuñı zinhar

Ḥ'ābdan fitne olmasun bīdār

(Sakın kardeşlerine rüyayı anlatma, bu rüyadan dolayı bir fitne ortaya çıkmasın.)

Ḳāle yā buneyye lā taḳşuş ru'yāke 'alā iḥvetike fe yekīdū leke keydā

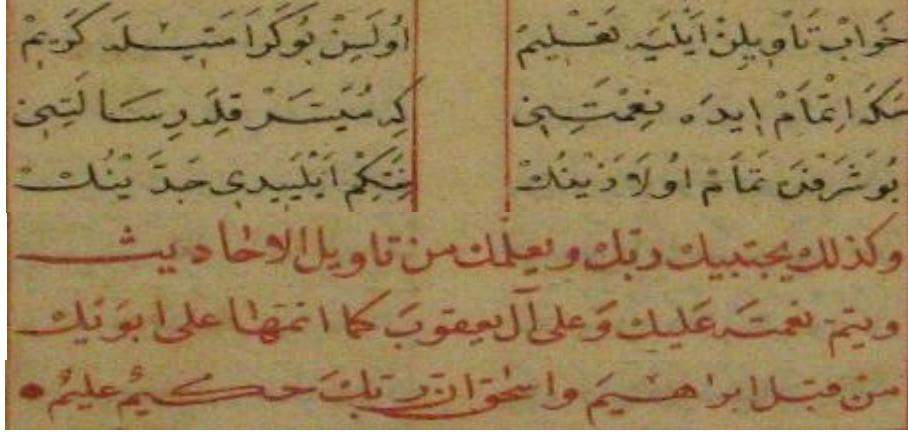
(Babası şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa sana tuzak kururlar.") (Yûsuf: 12/5)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/8 Spring 2015

[23b]

616. Hâḡ te'ālā seni güzîde ide
Şadef-i 'āleme ferîde ide

(Allah seni seçilmiş kılacak, âlemin sadefine inci edecek)

617. H'āb te'vîlin eyleye ta' lîm
Olasın bu kerāmet-ile kerîm

(Sana rüya tabir etme ilmini öğretecek ki bu keramet ile çok yüce birisi olacaksın.)

618. Saña itmām ide ni' metini
Ki müyesser kıla risāletini

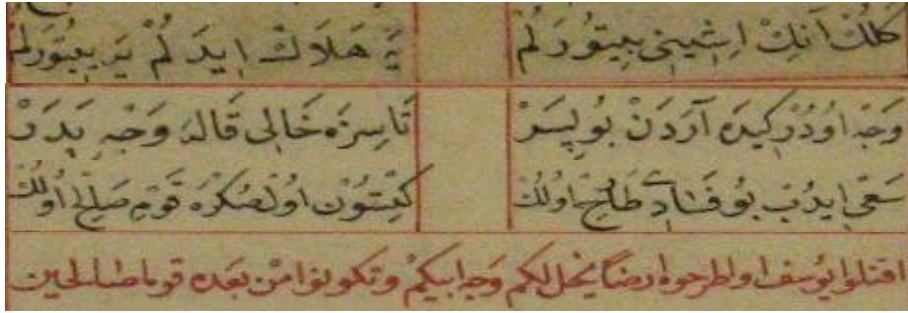
(Bütün nimetlerini senin için tamamlayacak ve sana peygamberliği nasip edecek.)

619. Bu şerefde temām ola zeynūñ
Nite kim eyle-y-idi ceddeynūñ

(Ataların İbrahim ve İshak'ta olduğu gibi senin de bu yücelikle ziynetini tamamlanacak.)

Ve kezalike yectebîke rabbuke ve yu'allimuke min te'vîl il eḡadîsi ve yutimmu ni' metehu 'aleyke ve 'alā āli ya'ḡûbe kemā etemmehā 'alā ebeveyke min ḡablu ibrahîme ve işḡāḡ inne rabbeke 'alimun ḡakîm

(İşte Rabbin seni böyle seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakup soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.) (Yûsuf: 12/6)

[24a]

636. Gelūñ anıñ işini bitürelüm
Ya helāk idelüm ya yitürelüm

(Gelin onun işini bitirelim, ya öldürelim ya da ortadan kaybedelim.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[24b]

637. Vech odur gide aradan bu piser
Tā size ḥālī kıala vech-i peder

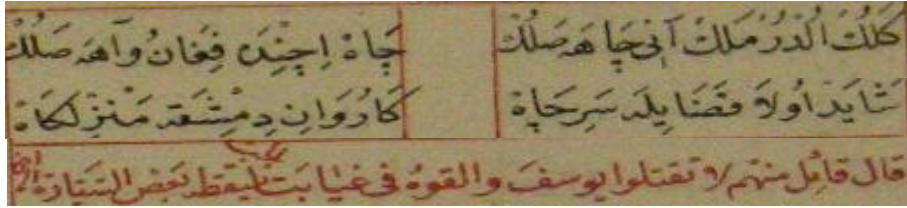
(Böylelikle Yusuf aradan çıksın ki, babanız size yönelsin.)

638. Sa‘ y idüp bu fesādı t̄arih oluñ
Gitsün ol soñra kıavm-i şālih oluñ

(Çabalayıp bu fesadı bir tarafa atın, o (Yusuf) gitsin sonra dine uygun, itikat sahibi kimseler olun.)

Ukıtlu yūsufe eviṭraḥūhu erzan yaḥlu lekum vechu ebikum ve tekūnū min ba‘ dihi kıavmen şālihīn

(Yusuf’u öldürün ve onu bir yerlere atın ki, babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) sâlih kimseler olursunuz.) (Yûsuf: 12/9)

[25a]

653. Gelün öldürmeñ anı çāha şaluñ
Çāh içinde fiḡān u āha şaluñ

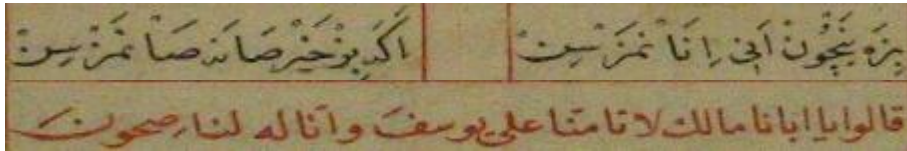
(Gelin onu (Yusuf’u) öldürmeyin, acı ve sızlanma haliyle onu bir kuyuya¹⁰ atın.)

654. Şāyed ola kıaḡa-y-ıla ser-i çāh
Kārbān-ı Dımışķa menzilgāh

(Belki o kuyu bir sebep ile Şam kervanının uğrak yeri olur.)

Qāle k̄a’ ilun minhum lā taḡtulū yūsufe ve elḡūhu fi ḡayābetil cubbi yelteḡiṭhu ba‘ zūs seyyārati in kuntum fā’ ilīn

(Onlardan bir sözcü, “Yusuf’u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki, geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yaparsanız böyle yapın!” dedi.) (Yûsuf: 12/10)

[25b]

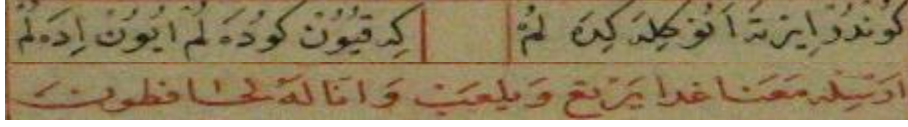
677. Bize n’içün anı inanmazsın
Aña biz ḡayr şana şanmazsın

(Yusuf hakkında bize niçin güvenmiyorsun? Onun için bizim iyi duygular besleyeceğimizi neden düşünmiyorsun?)

Qālu yā ebānā mā leke lā te’mennā ‘ alā yūsufe ve innā lehu lenāṣiḡūn

(Babalarına şöyle dediler: “Ey babamız! Yusuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Hâlbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz.”) (Yûsuf: 12/11)

¹⁰ Kuyu motifi için bkz. Sibel ÜST (2009). “Bir Aşkın İki Hikâyesi Üzerine Şeyyad Hamza’nın Yûsuf u Zeliḡhâ’sı ile Nazan Bekiroḡlu’nun Yûsuf u Züleyḡhâ’sı Üzerine Bir Karşılaştırma”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Klasik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı, Volume 4/7, s. 818-819.

[25b]

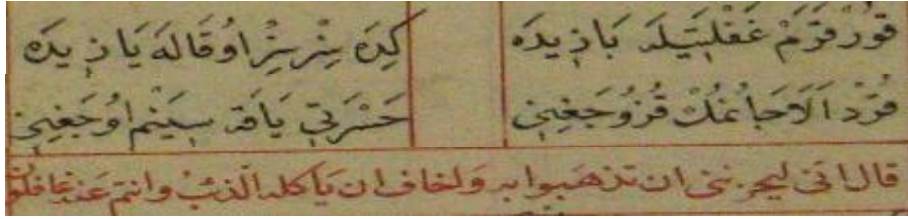
678. Gündür ırte anuñ-ıla gidelüm
Ki koyun güdelüm oyun idelüm

(Yarın onu gönder onunla gidelim ki, koyun güdelim oyun oynayalım.)

Ersilhu me‘ anā ğada yerta‘ ve yel‘ ab ve innā lehu leḥāfizūn

(Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.) (Yûsuf:

12/12)

[26a]

688. Korkaram ğaflet-ile bāzide
Gidesiz siz o ğala yazıda

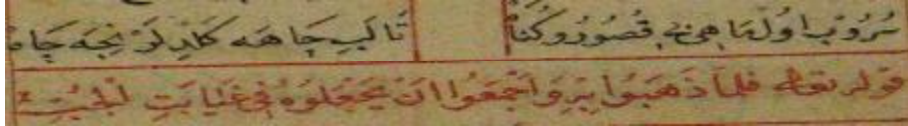
(Oyun ve eğlencenin ğafletiyle sizin gitmenizden ve onun ovada kalmasından korkuyorum.)

689. Kûrd ala cānumuñ kuzucağını
Ḥasreti yaқа sīnem ocağını

(Canımın kuzucağını (Yusuf’u) kurt alırsa hasreti beni çok üzer.)

Ġāfilūn
Ġāle innī le yahzununī en tezhebū bihī ve eḥāfu en ye‘kulehuz zi‘bu ve entūm ‘anhu

(Babaları “doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersizken onu kurt yer diye korkuyorum” dedi.) (Yûsuf: 12/13)

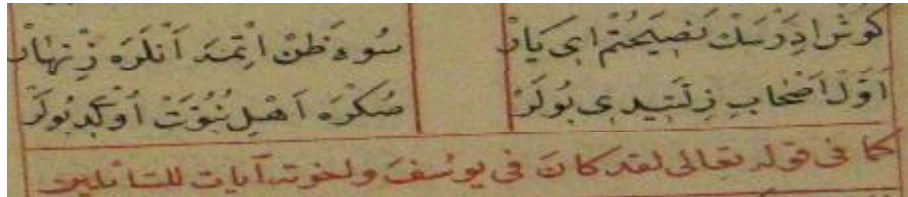
[32a]

863. Sürüp ol māhı bî-kuşūr u günāh
Tā leb-i çāha geldiler nice çāh

(Her hangi bir kusur ve günahı olmayan Yusuf’u sürükleyerek atacakları kuyunun kenarına kadar geldiler.)

(Kavluhu te‘ālā) Fe lemmā zehebū bihī ve ecme‘ ū en yec‘ alūhu fī ğayābetil cübbi

(Āyet) (Yusuf’u götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman) (Yûsuf: 12/15)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[34a]

924. Gūş iderseñ naşihatüm iy yār
Sū'-i zann itme anlara zinhār

(Ey dost, nasihatimi dinlersen eğer, sakın onlar hakkında kötü düşünme.)

925. Evvel aşhāb-ı zillet-idi bular
Şoñra ehl-i nübüvvet oldı bular

(Önceden bunlar aşıklık bir topluluktan sonra bunlar peygamber soyu oldular.)

Kemā fī kavlehu te'ālā le qad kāne fī yūsufe ihvetihi āyātül lis sā'ilin

(And olsun, Yusuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır.) (Yūsuf:

12/7)

[40b]

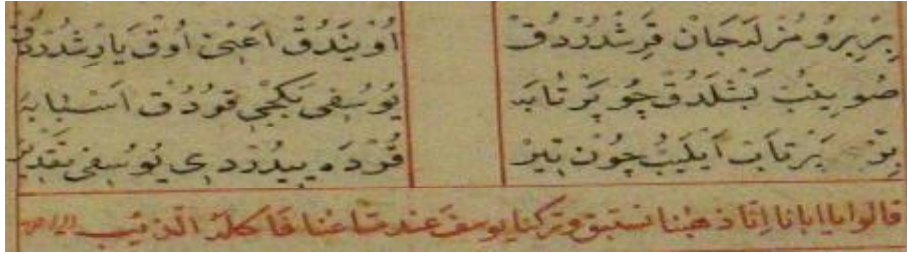
1095. Yirleri deldi cūş-i na' rā-i āh
Göge irdi şadā-yı vāveylāh

(Kardeşlerinden çıkan ah sesinin coşkunuğu yerleri deldi, feryat sesleri ise etrafa doldu.)

(Kavluhu te'ālā) ve cā'u ebāhüm 'ışāen yebkūn

(Āyet) (Yusuf'u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarının yanına geldiler.) (Yūsuf:

12/16)

[41a]

1106. Birbirümüzle cān qarışdurduk
Oynaduk a' nī ok yarışdurduk

(Birbirimizle sarmaş dolaş olduk, oynadık, ok yarıştırdık.)

1107. Şoyunup başladık çü pertāba
Yūsufi bekçi kōduk esbāba

(Soyunup pertap oynamaya başladığımız için Yusuf'u elbiselerimize bekçilik yapması için bıraktık.)

1108. Bizi pertāb eyleyüp çün tīr
Qırda yidürdi Yūsufi taqdīr

(Kader, bizi ok gibi uzağa atıp Yusuf'u kurda yedirdi.)

Qālu yā ebānā innā zehebnā nestebiku ve teraknā yūsufe 'inde metā' inā fe ekelehūz zi'b

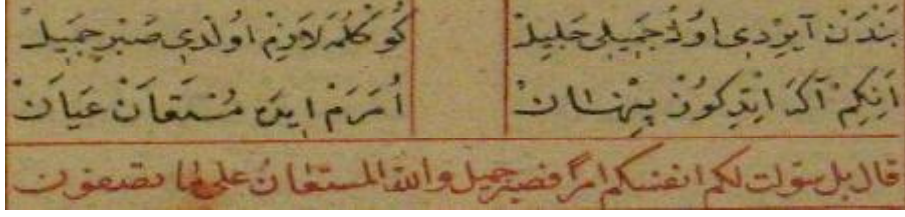
(“Ey babamız! Biz yarışa girmiştik, Yusuf'u da eşyamızın yanına bırakmıştık. (Bir de ne görelim) onu (Yusuf'u) kurt yemiş.” dediler) (Yūsuf: 12/17)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[44a]

1192. Ādemüñ nefsi ol dem ola nefis
Olmaya kişver-i vücūda re'îs

(İnsanın nefsi onu aldattığında insan kendisine hâkim olamaz.)

1193. Benden ayırdı ol cemîli Celîl
Göñlüme lâzım oldı şabr-ı cemil

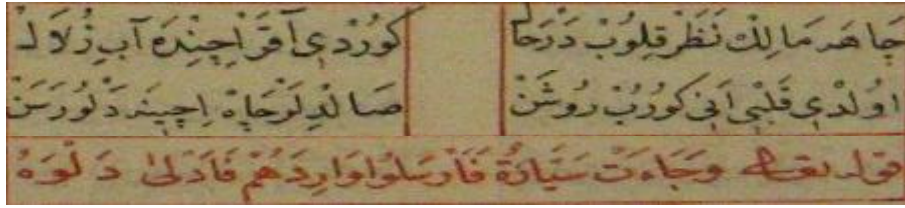
(Allah, o güzel yüzlü Yusuf'u benden ayırdı. Şimdi bana düşen güzel bir sabırdır.)

1194. Anı kim aña itdüñüz pinhan
Umaram ide Müste'ân 'ayân

(Onu siz gizlediniz, ümit ederim ki Allah onu ortaya çıkarsın.)

Қәле бел сеvвеlet lekum enfusukum emrā fe şabrun cemil vallāhül müste'ānu 'alā mā teşifūn

(Yakup) dedi ki: “Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. (Yûsuf: 12/18)

[57a]

1577. Çāha Mālik nazar kılup derhāl
Gördi aķar içinde āb-ı zülāl

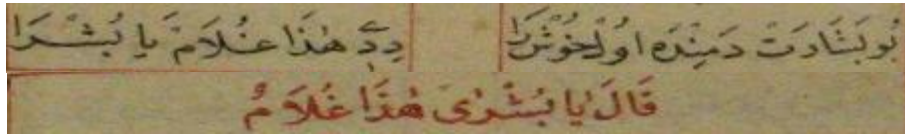
(Mālik, hemen kuyuya baktı ve içinde saf ve temiz bir suyun aktığını gördü.)

1578. Oldı ķalbi anı görüp rüşen
Şaldılar çāh içine delv ü resen

(Onu görüp içi aydınlandı, kuyunun içine kova ve ip saldılar.)

(Қавлуһу те'ālā) Ve cā'et seyyāratun fe erselū vāridehūm fe edlā delvehu

(Āyet) (Bir kervan gelmiş ve sucularını suya göndermişlerdi, sucu kovasını suya salınca) (Yûsuf: 12/19)

[57b]

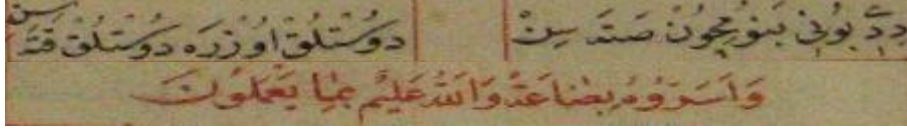
1593. Bu beşāret deminde ol hōş-rā
Didi غلام یا بشری

(Bu müjde anında o hoş yüzlü “müjde bu bir köle” dedi.)

[58a]

Ḳāle yā büṣrā hazā ğulām

(Müjde, müjde! İşte bir oğlan (köle)) (Yūsuf: 12/19)

[58a]

1607. Didi bunı benüm-içün şatasın

Dostluk üzre dostluk şatasın

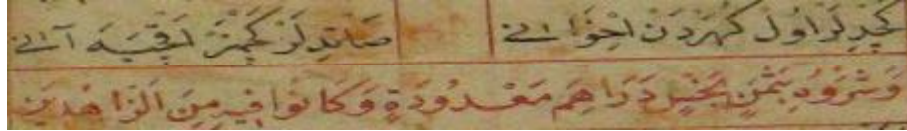
(Dedi ki bunu (Yusuf'u) benim için satasın, (böylelikle) dostluğumuzun derecesini artırasın.)

[58b]

Ve eserrūhu bizā' ah vallāhu 'alīmun bi mā ya' melūn

(Onu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Oysa Allah onların yaptıklarını biliyordu.)

(Yūsuf: 12/19)

[60a]

1654. Geçdiler ol güherden ihvānı

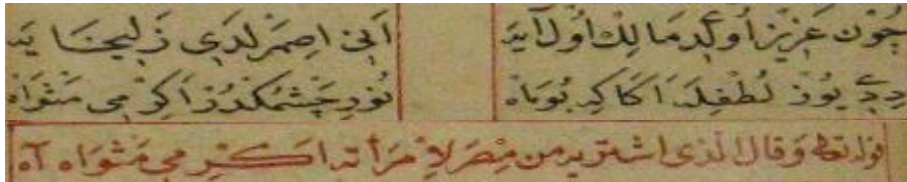
Şatdılar geçmez aççaya anı

(Kardeşleri onu gözden çıkardı ve çok ucuz bir fiyata onu sattılar.)

Ve şeravhu bi şemenin baḥsin derāhime ma' düdeh ve kânū fihi minez zāhidin

(Onu (Yusuf'u) ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona değer vermiyorlardı.)

(Yūsuf: 12/20)

[117a]

3395. Çün 'Aziz oldu mālīk ol aya

Anı ısmarladı Zeliḥāya

(Mısır Aziz'i Yusuf'u satın aldığı zaman onu karısı Zeliha'ya emanet etti.)

3396. Didi yüz lutf-ıla aña ki bu māh

Nūr-ı çeşmüñdür ekrimī meşvāh

(Lütuf ile Zeliha'ya "bu ay yüzlü güzel (Yusuf) evladındır ona iyi bak!" dedi.)

[117b]

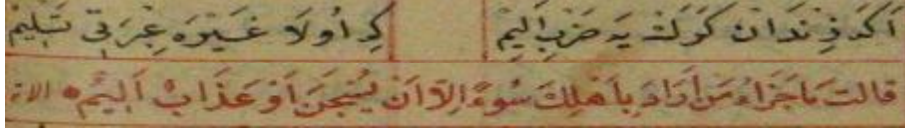
(Ḳavluhu te'ālā) Ve ḳālellezişterāhu min mıṣra limrā'etihi ekrimī meşvāhu

(Onu (Yusuf'u) satın alan Mısırlı kişi, hanımına dedi ki: "Ona iyi bak!" (Yūsuf: 12/21)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

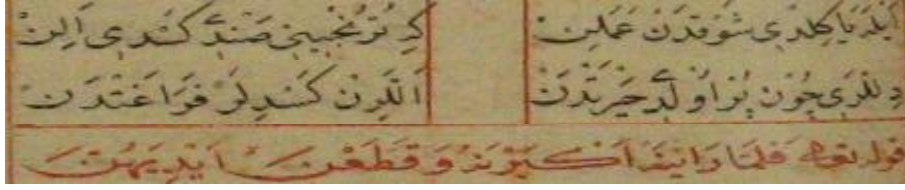

[155a]

4544. Aña zindân gerek ya darb-ı elim
Ki ola ğayra ‘ibreti ta‘lim

(Başkalarına ibret olsun diye onu (Yusuf’u) zindana atmak ya da ona çok şiddetli bir azap etmek lazım.)

Qālet mā cezā’u men erāde bi ehlike sū’en illā en yuscene ev ‘azābun elīm
(Kadın dedi ki: “Senin ailene kötülük yapmak isteyeninin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır.” (Yûsuf: 12/25)

[160b]

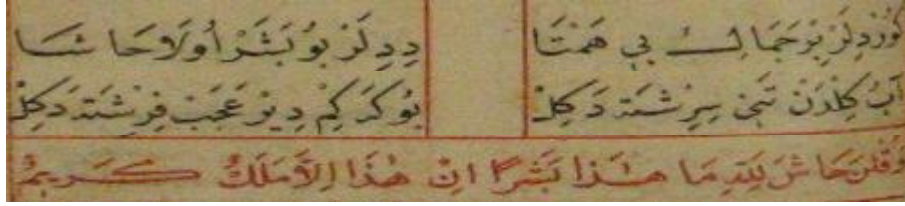
4703. Eyle yañıldı şevqden ‘amelin
Ki turuncını şandı kesdi elin

((Mısırlı kadınlar) şevkten dolayı işlerini şaşırıp portakal yerine elini kesti.)

4704. Dilleri çün pür oldı hayretten
Ellerin kesdiler ferāğatden

(Gönülleri hayretle doldu ve kendilerinden geçmiş bir halde ellerini kestiler.)

(Kavluhu te‘ālā) Felemmā raeynehu ekbernehu ve қата‘ ne eydiyehünne
(Āyet) (Kadınlar, (Yusuf’u) görünce onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler.”
(Yûsuf: 12/31)

[160b]

4709. Gördiler çün cemāl-i bî-hem-tā
Didiler bu beşer ola hāşā

(Yusuf’un eşsiz güzelliğini gördüklerinde “hāşa bu insan olamaz” dediler.)

4710. Āb u gilden teni sirişte degil
Buña kim dir ‘aceb ferişte degil

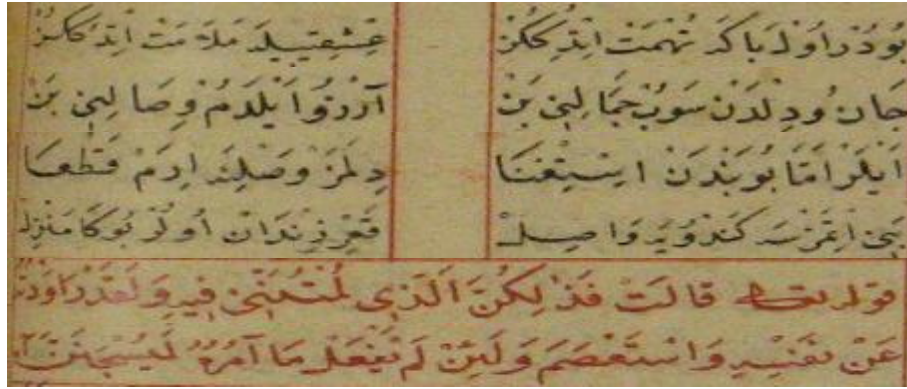
(Vücudu balçıktan yoğrulmamış, acaba buna kim melek değil diyebilir.)

Ve kulne hāşe lillāhi mā hazā beşera in hazā illā melekun kerīm
(“Hāşa! Allah için bu bir insan değil, ancak şerefli bir melek” dediler.) (Yûsuf: 12/31)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[161a]

4711. Māh-ı Mağrib didi budur o gulām

Ki beni yakdı ‘ışk odına temām

(Zeliha “beni aşk ateşiyle yakan o köle budur” dedi.)

4712. Budur ol baña töhmet itdigüñüz

‘İşkı-y-ıla melāmet itdügüñüz

(Aşkından dolayı beni ayıpladığınız ve beni töhmet altında bıraktığınız (köle) budur.)

4713. Cān u dilden sevüp cemālini ben

Ārzū eyledüm vişālini ben

(Onu gönülden sevdim ve ona kavuşmak istedim.)

4714. Eyler ammā bu benden istignā

Dilemez vaşlına irem kat‘ ā

(Fakat o benden kaçıyor ve ona kavuşmamı kesinlikle istemiyor.)

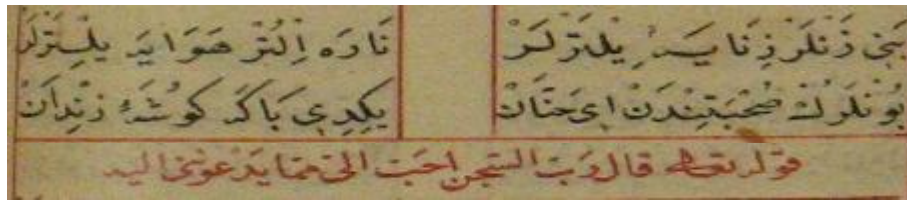
4715. Beni itmezse kendüye vāşıl

Ka‘ r-ı zindān olur buña menzil

(Eğer kendisine kavuşmama engel olursa varacağı yer zindan olur.)

(Kavluhu te‘ālā) Kālet fe zalikünnellezi lümtünneni fihi ve le kad rāvedtuhi ‘an nefsihi festa‘ şam ve le’in lem yef‘ al mā āmurruhu le yüsçenenne

(Āyet) (Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: “İşte bu beni hakkında kınadığınız kimsedir. And olsun ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. And olsun eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak.”) (Yūsuf: 12/32)

[164a]

4797. Beni zenler zināya yilterler

Nāra iltür hevāya yilterler

(Kadınlar beni zinaya, zevk ve eğlenceye, böylece cehennem ateşine sürüklüyorlar.)

4798. Bunlaruñ şöhetinden iy Hānnān

Yig-idi baña gūşe-i zindān

(Ey Rabbim, bunların bu sohbetindense bana zindan daha hayırlıdır.)

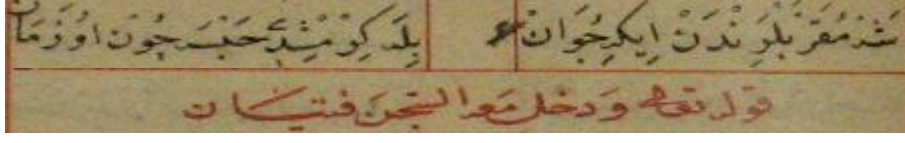
(Kavluhu te‘ālā) Kāle rabbis sicnu eḥabbu ileyye mimmā yed‘ üneni ileyh

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

(Âyet) ((Yusuf) “Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni davet ettiği şeyden daha sevimlidir” dedi.) (Yûsuf: 12/33)

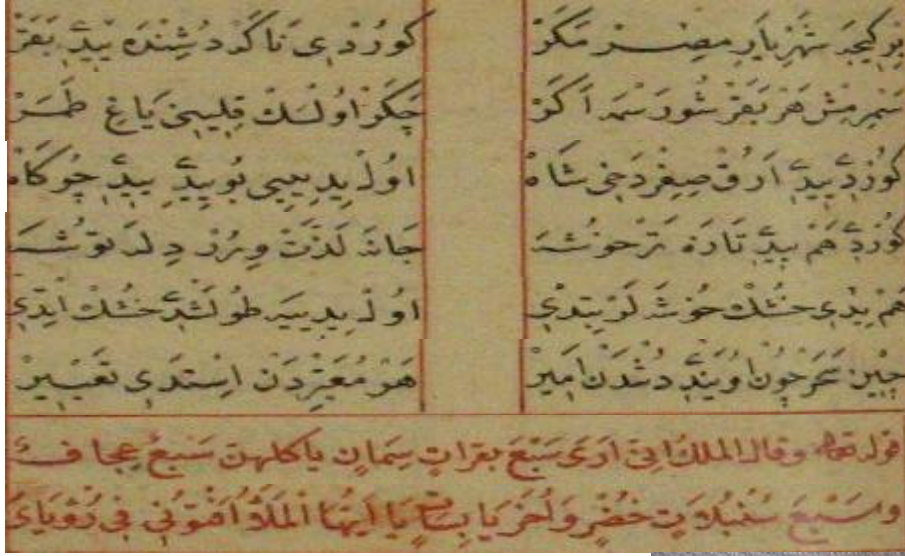
[173b]

5076. Şeh muqarrebelerinden iki cüvân
Bile girmişdi hâbse çün o zemân

(Yusuf zindana konduğunda şaha yakın olan iki genç de orada hapsedilmişlerdi.)

(Kavluhu te‘âlâ) Ve deḥale me‘ahüs sicne feteyân

(Âyet) (Onunla beraber zindana iki delikanlı (genç) daha girdi.) (Yûsuf: 12/36)

[174b]

5102. Bir gice şehriyâr-ı Mısr meḡer
Gördi nâgeh düşinde yidi baḡar

(Mısır hükümdarı bir gece rüyasında yedi sığır gördü.)

5103. Semirmiş her baḡar şu resme eger
Çeker olsañ kılını yaḡı tamar

(Her sığır öyle semiz haldeydi ki kılını çeksen adeta yağ damlayacak gibiydi.)

5104. Gördi yidi aruḡ sığır daḡı şâh
Ol yidiyi yidi bu yidi çü kâh

(Hükümdar yedi tane de zayıf sığır gördü. Bunlar diğer yedi sığırı saman gibi yedi.)

5105. Gördi hem yidi tâze ter-ḡuşe
Câna lezzet virür dile tûşe

(Rüyasında yine bedene gıda olacak lezzetli ve taze olan yedi tane başak gördü.)

5106. Hem yidi ḡuşk ḡuşeler bitdi
Ol yidiye tolaşdı ḡuşk itdi

(Yine yedi tane de kuru başak gördü. Bunlar taze başakların etrafını sararak onları kuruttu.)

Turkish Studies

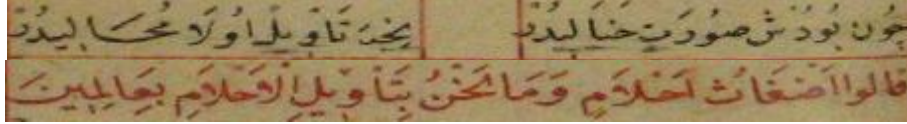
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

5107. Çın seher çün uyandı düşden emîr
Her mu'abbirden istedi ta'bîr

(O sabah hükümdar uyandı ve rüya tabir edenlerden düşünüyorum yorumlamalarını istedi.)

(Kavluhu te'ālā) Ve kâlel meliku innî erā seb'a bekarâtin simānin ye'kuluhunne seb'un
icāfun ve seb'a sumbulātin hūzin ve uḥara yā bisāt yā eyyuhel mele'u eftūnî fî ru'yāye in kuntum
lir ru'yā ta'burūn

(Âyet) (Kral, "Ben rüyamda, yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil
başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüya mı
bana yorumlayın." dedi.) (Yûsuf: 12/43)

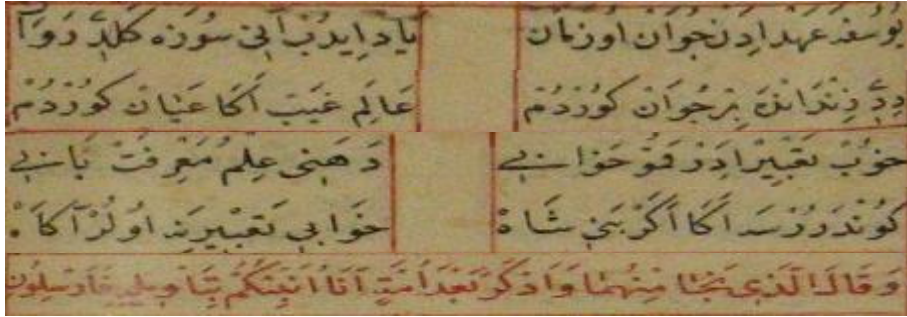
[174b]

5110. Çün bu düş şüret-i ḥayālîdür
Nice te'vîl ola muḥālîdür

(Bu rüya hayalden ibaret bir suret olduğundan dolayı yorumlanması imkânsızdır.)

Ḳālu azğāşu ahlām ve mā naḥnu bi te'vîlil ahlāmi bi 'ālimîn

(Dediler ki, "Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz.
(Yûsuf: 12/44)

[174b]

5111. Yūsufa 'ahd iden cüvān o zemān
Yād idüp anı söze geldi revān

(Yusuf'a söz veren genç o anda onu hatırlayıp konuşmaya başladı.)

5112. Didi zindānda bir cüvān gördüm
'Ālem-i ḡayb aña 'ayān gördüm

(Zindanda gaip âlemini açıkça gören bir genç gördüğünü söyledi.)

[175a]

5113. Ḥūb ta'bîr ider ḳamu ḥ'ābı
Deheni 'ilm ü ma'rifet bābı

(Ağzı ilim ve marifet kapısıdır, bütün rüyaları çok güzel bir şekilde yorumlamaktadır.)

5114. Gönderürse aña eger beni şāh
Ḥ'ābı ta'bîrine olur āḡāh

(Hükümdar eğer beni ona gönderirse gördüğü rüyanın tabirine vakıf olur.)

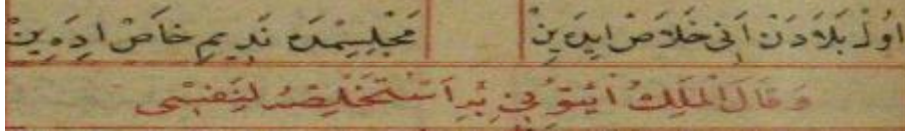
Ve kâlellezi necā minhumā veddekera ba'de ummetin ene unebbi'ukum bi te'vîlihi fe
ersilūn

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

(Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yusuf'u) hatırladı ve "Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen, beni (zindana) gönderin" dedi.) (Yûsuf: 12/45)

[175b]

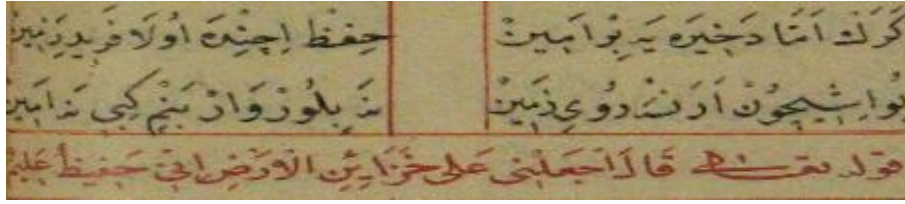
5129. Ol belâdan anı hâlâş ideyin

Meclisimde nedîm-i hâş ideyin

(Onu (Yusuf'u) zindandan çıkarayım ve meclisimde ona özel görevler vereyim.)

Ve kâlel meliku 'tunî bihi estahlişhu li nefsi

(Kral, "Onu bana getirin, onu özel olarak yanıma alayım.") dedi. (Yûsuf: 12/54)

[178a]

5206. Gerek ammâ zaḥîreye bir emîn

Hıfz içinde ola ferîd-i zemîn

(Zahireyi korumak ve saklamak için güvenilir bir kişi gerek)

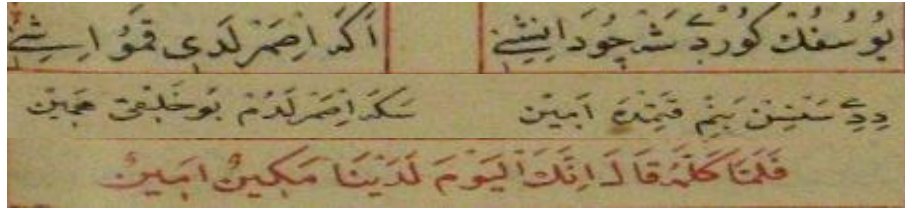
5208. Bu iş-içün aransa rû-yı zemîn

Ne bilür var benim gibi ne emîn

(Bu iş için yeryüzünde benim gibi bilgili ve güvenilir bir kişi bulunmaz.)

(Kavlulu te'ālā) Kâlec' alnî 'alā haza'inil arz innî hafîzun 'alîm

(Yusuf: "Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim" dedi.) (Yûsuf: 12/55)

[178a]

5210. Yûsufuñ gördi şeh çü dānişini

Aña ısmarladı kamu işini

(Hükümdar Yusuf'un bilgisini gördüğünde bütün işlerini ona emanet etti.)

5211. Didi sensin benim çatımda emîn

Saña ısmarladum bu halkı hemîn

("Benim yanımda en güvenilir kişi sensin, bu halkı bundan böyle sana emanet ettim." dedi.)

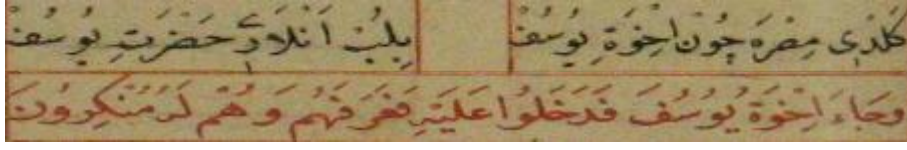
Fe lemmâ kellemeḥu kâle innekel yevme ledeynâ mekinun emîn

Onunla konuşunca dedi ki: "Şüphesiz bugün sen yanımda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin." (Yûsuf: 12/54)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[194b]

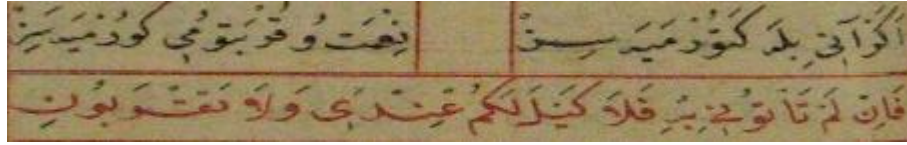
5688. Geldi Mısra çün ihvet-i Yūsuf

Bilüp anları Һazret-i Yūsuf

(Yusuf'un kardeşleri Mısır'a geldiklerinde Hazret-i Yusuf onları tanıdı.)

Ve cā'e ihvetü yūsufe fe deħalū 'aleyhi fe 'arafehum ve hum lehu munkirūn

(Yusuf'un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yusuf onları tanıdı, onlar ise Yusuf'u tanımıyorlardı.) (Yūsuf: 12/58)

[195b]

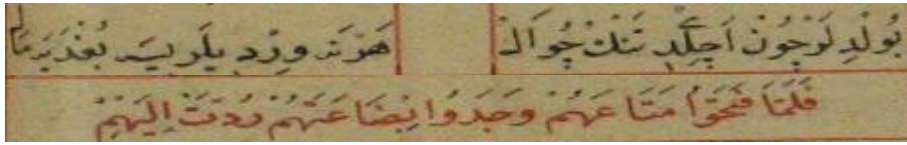
5722. Eger anı bile getürmeyesiz

Ni' met ü Һurbetümi görmeyesiz

(Eğer onu (Bünyamin'i) yanınızda getirmezsensiz ikram ve yakınlığımı göremezsinsiz.)

Fe in lem te'tunī bihi fe lā keyle lekum 'indī ve lā taqrabūn

Eğer onu getirmezsensiz artık benim yanımda size verilecek tek ölçek zahire bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın (Yūsuf: 12/60)

[196a]

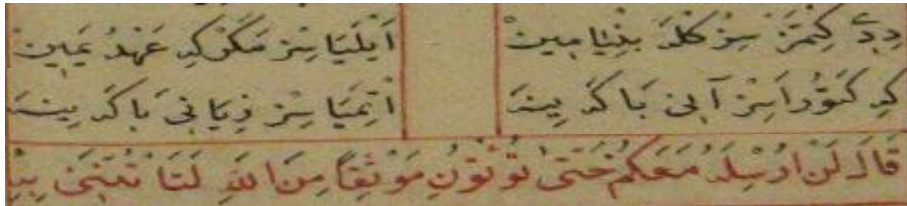
5731. Buldılar çün açıldı teng ü çuvāl

Her ne virdiler-ise buğdaya māl

(Buğdaya ne kadar para verdilerse çuvalları açtıklarında onu içinde buldular.)

Ve lemmā fetehu metā' ahum vecedū bizā' atehum ruddet ileyhim

Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. (Yūsuf: 12/65)

[196a]

5737. Didi gitmez sizünle Binyāmīn

Eyleyesiz meger ki 'ahd ü yemin

(Yemin edip söz vermedikçe Bünyamin sizinle asla gidemez.)

5738. Ki getüresiz anı baña yine

İtmeysesiz ziyānı baña yine

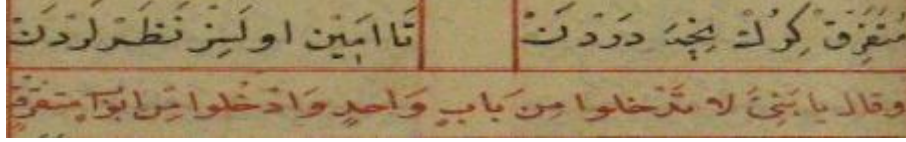
Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

(Onu bana tekrar geri getirin, (Yusuf da olduğu gibi) beni ziyana uğratmayın.)

Ḳāle len ursilehu me' akum ḥatta tu'tuni mevşîḳan minellâhi lete'tunneni bihi
Babaları (Hz. Yakup) "kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç onu (Bünyamin'i) bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe onu (Bünyamin'i) sizinle göndermeyeceğim" dedi. (Yûsuf 12/66)

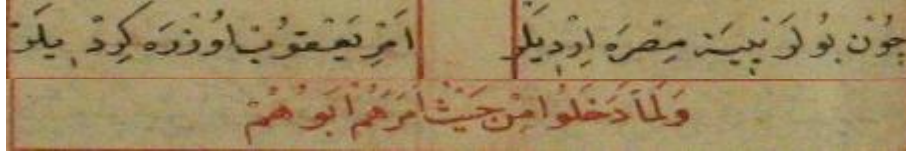
[196b]

5741. Müteferriḳ girün niçe derden

Tâ emîn olasız nazarlardan

(İnsanların bakışlarından emîn olmak için farklı kapılardan kısım kısım şehre girin.)

Ve ḳāle yâ beniyye lâ tedḥulu min bâbin vâhidin vedḥulu min ebvâbin müteferriḳah
("Ey oğullarım, bir (aynı) kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin.") (Yûsuf: 12/67)

[196b]

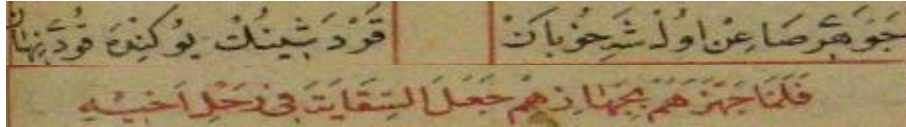
5744. Çün bular yine Mıṣra irdiler

Emr-i Ya'ḳûb üzre girdiler

(Bunlar (Yusuf'un kardeşleri) tekrar Mısra geldiklerinde babaları Yakup'un dediği gibi şehre girdiler.)

Ve lemmâ deḡalu min ḥayşu emerahum ebûhum

(Babalarının (Hz. Yakup'un) emrettiği şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile)) (Yûsuf: 12/68)

[198a]

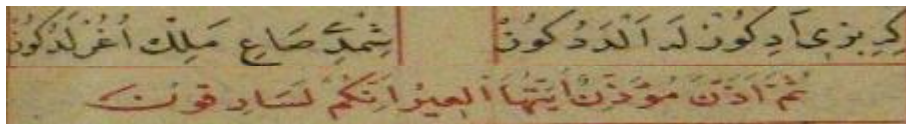
5783. Cevherî şâ'ın ol şeh-i ḥûbân

Ḳardaşınıñ yükinde ḳodı nihân

(Mısır'ın Azizi (Yusuf) değerli buğday ölçüğünü kardeşlerinin yüklerine gizlice koydurdu.)

Fe lemmâ cehhezehüm bi cehâzihim ce'ales sıḳâyete fî raḥli eḡîhi

(Yusuf onların yüklerini hazırlatırken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu.) (Yûsuf: 12/70)

[198a]

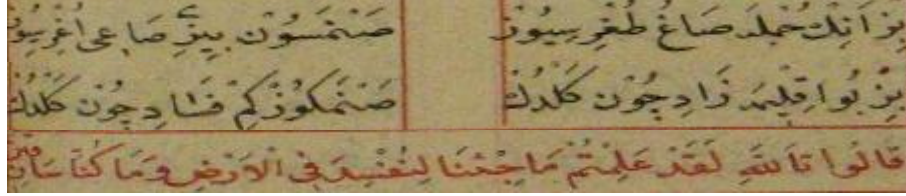
5786. Ki bizi aduñuzla aldaduñuz

Şimdi şā'-ı melik oğurladuñuz

(Bizi Yakup peygamberin soyu olmakla aldattınız. Şimdi de şâhın buğday ölçeğini çaldınız.)

Şümme ezzene mu'ezzinun eyyetuhel 'iru innehum le sâriķūn

Sonra da bir çağırıcı şöyle seslendi: "Ey kervancılar! Siz hırsızsiniz. (Yûsuf: 12/70)

[198a]

5789. Biz anıñ cümle sağ u toğrısıyuz

Şanmasun bizi şā'ı oğrısıyuz

(Biz onun güvendiği ve doğru bildiği insanlarız, onun buğday ölçeğini bizim çaldığımızı sanmasın.)

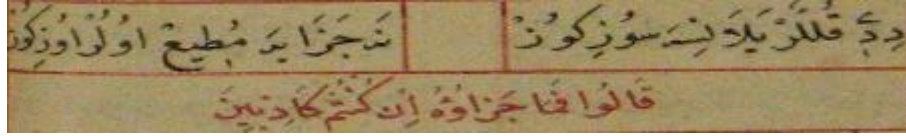
5790. Biz bu iklîme zād-içün geldük

Şanmañuz kim fesād-içün geldük

(Biz bu ülkeye gıda için geldik fesat çıkarmaya geldiğimizi zannetmeyin.)

Qālu tellāhi le qād 'alimtum mā ci 'nā li nüfside fi'l arzı ve mā kunnā sâriķin

(Dediler ki: "Allah'a and olsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede fesat çıkarmaya gelmedik, hırsız da değiliz.) (Yûsuf: 12/73)

[198a]

5791. Didi kullar yalan-ısa sözünüz

Ne cezāya muṭī' olur özinüz

(Eğer sözünüz yalansa ne tür bir cezaya boyun eğersiniz? dediler.)

Qālu fe mā cezā'uhu in kuntum kāzibin

(Onlar, "eğer yalacıysanız, hırsızlığın cezası nedir dediler?" dediler.) (Yûsuf: 12/74)

[198a]

5792. Didiler her ne yükde bulına ol

Şāhibine cezā budur ola kûl

("Buğday ölçeği hangi yükte bulunursa o kişi köle olur." dediler.)

[198b]

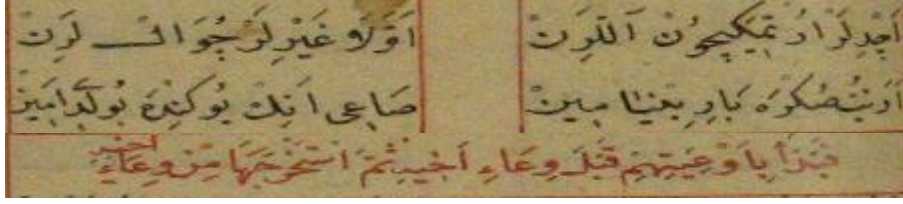
Qālu cezā'uhu men vucide fi rahlihi fe hüve cezā'uh

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Onlar da: “Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa o kimsenin kendisinin alıkonması onun cezasıdır.” dediler. (Yûsuf: 12/75)

[198b]

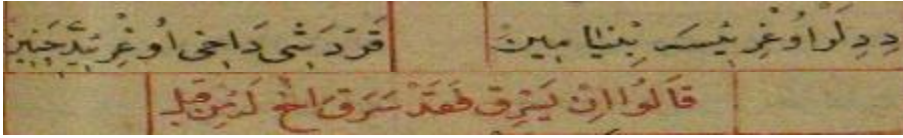
5795. Açdılar örtmeg-içün alların
Evvelâ gayrılar çuvalların

(Hilelerini kapatmak için öncelikle diğer kardeşlerin çuvallarını açtılar.)

5796. Aranup soñra bâr-ı Binyâmîn
Şâ‘ı anıñ yükünde buldı emîn

(Sonra Bünyamin'in yükü arandı ve şâhın buğday ölçeğini onun yükünde buldular.)

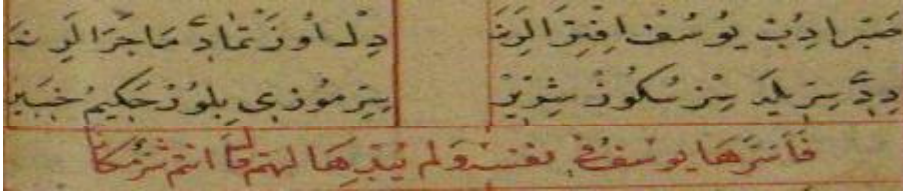
Fe bed'e bi ev' iyetihim kable vi' â'i eñhi şummestağracehâ min vi' â'i eñhi
(Bunun üzerine (Yusuf) kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı.
Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı.) (Yûsuf: 12/76)

[199a]

5812. Didiler oğrı-y-ısa Binyâmîn
Kardaşı dañı oğrı-y-ıdı hemîn
(Bünyamin hırsız ise kardeşi de daha önce hırsızdı.)

Qālu in yesrık fe qad seraqa eñul lehu min qabl
(Dediler ki: “Eğer o çalmışsa daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı.”) (Yûsuf: 12/77)

[199a]

5815. Şabr idüp Yûsuf iftirâlarına
Dil uzatmadı mâcerâlarına
(Yusuf onların iftiralarına sabredip anlattıklarına hiçbir şey söylemedi.)

5816. Didi sırr-ıla sizsünüz şirrîr
Sırrumuzu bilür Hâkîm ü Hâbîr

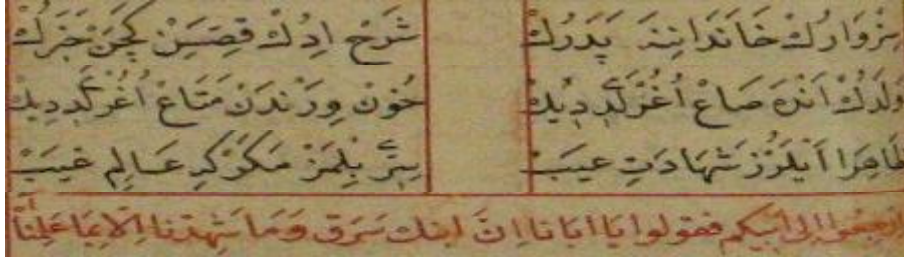
(Yusuf, içinden “asıl kötülük yapan sizlersiniz, Allah aramızda sır olan her şeyi biliyor.” dedi.)

Fe eserrahâ yûsufu fî nefsihi ve lem yubdihâ lehum kâle entum şerrun mekânâ
(Yusuf bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi. İçinden, “siz kötü bir durumdasınız” dedi.) (Yûsuf: 12/77)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[200b]

5858. Siz varuñ hānedānına pederuñ
Şerh iduñ kışşasın geçen haberuñ

(Siz babanızın yanına gidin ve ona başınızdan geçen her şeyi anlatın.)

5859. Veleduñ anda şā' oğurladı diñ

H'ān virenden metā' oğurladı diñ

("Oğlun orada bize ikramda bulunan şâhın buğday ölçeğini çaldı" deyin.)

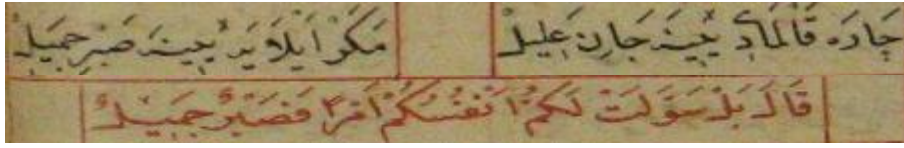
5860. Zāhirā eylerüz şehādet-i 'ayb

Sırrı bilmez meger ki 'Ālim-i ğayb

(Açıkça bu ayıba şahitlik ederiz, Allah'tan başkası bu sırrı bilmez.)

İrci' ū illā ebikum fe kŭlŭ yā ebānā innebneke seraḡ ve mā şehidnā illā bimā 'alimnā

("Siz babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimizle şahitlik ettik.") (Yūsuf: 12/81)

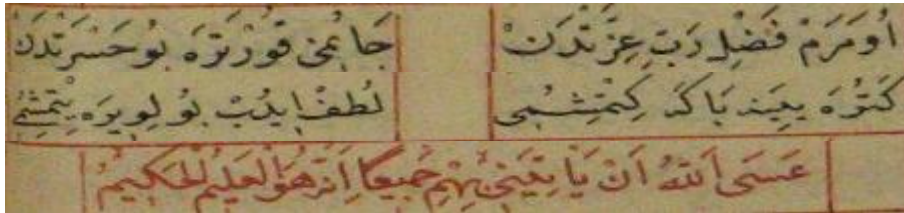
[201a]

5868. Çäre kalmadı yine cān-ı 'alil
Meger eyleye yine şabr-ı cemil

(Bu hasta gönül için sabretmekten başka çare kalmadı.)

Qāle bel sevvelet lekum enfusukum emren fe şabrun cemil

(Yakup "Nefisleriniz sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır." dedi.) (Yūsuf: 12/83)

[201a]

5869. Umaram faẓl-ı Rabb-i 'izzetden
Cānumı kırtara bu ḡasretten

(Umarım ki, Allah bu evlat hasretinden beni kurtarır.)

5870. Getüre yine baña gitmişümi

Luḡ idüp bulı vire yitmişümi

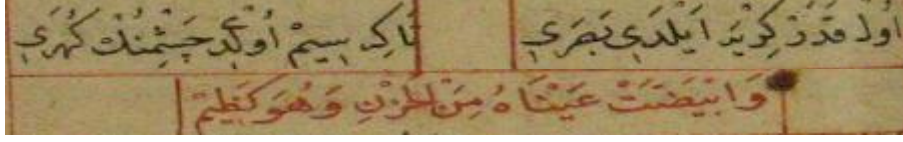
(Lütfedip kaybolan evlatlarımı yine bana geri versin.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

Asellâhu en ye'tiyeni bihim cemî'â innehu huvel 'alîmul ḥakîm
(Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.) (Yûsuf: 12/83)

[201b]

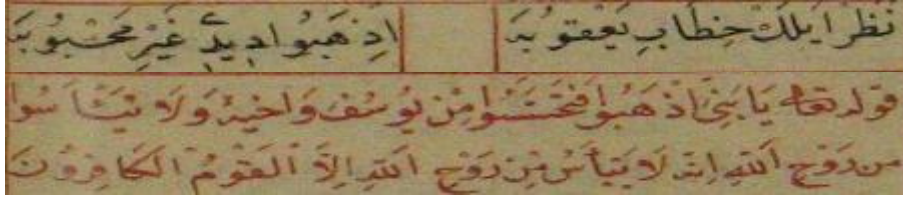
5879. Ol kadar girye eyledi başarı

Tâ ki sîm oldu çeşminüñ güheri

(Gözlerine ak düşünceye kadar (âmâ olana dek) gözlerinden çok fazla yaş döküldü.)

Vebyazat 'aynâhu minel huzni fe hüve kezîm

(ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu.) (Yûsuf: 12/84)

[203a]

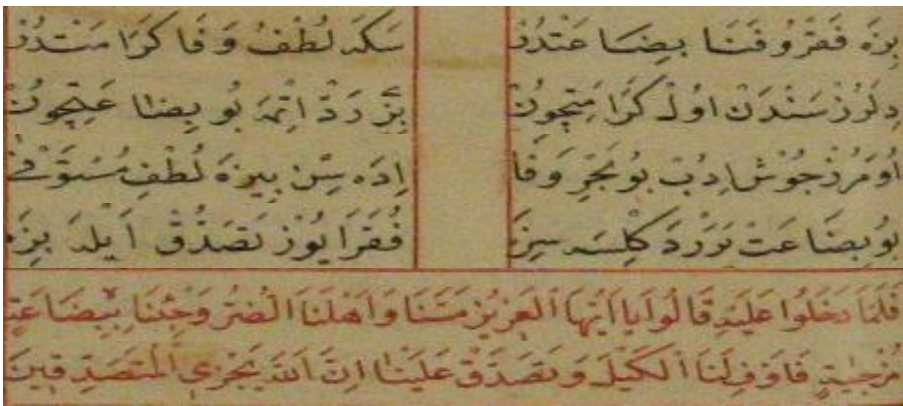
5922. Nazar eyleñ ḥiṭâb-ı Ya' kûba

اذهوا didi ğayr-i mahbuba

(Yakup'un sözlerine dikkat edin, onlara "gidin araştırın" dedi.)

(Kavluhu te'ālâ) Yâ beniyyezhebû fe teḥassesu min yûsufe ve eḥîhi ve lâ tey'esu min ravḥillâhi innehu lâ yay'esu min rūḥillâhi illel ḳavmul kāfirûn

(Âyet) ("Ey oğullarım! Gidin Yusuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez.") (Yûsuf: 12/87)

[204b]

5959. Bize fakr u fenâ bizâ' atdür

Saṇa luṭf u vefâ kerâmetdür

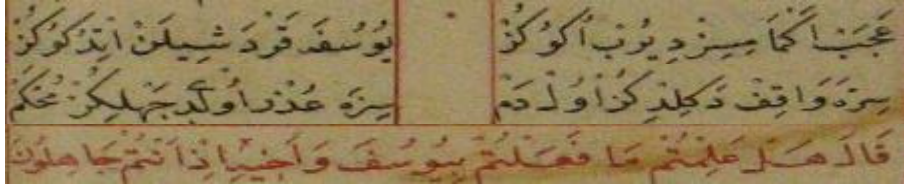
(Bizim için fakirlik sermayedir; senin için lütuf ve vefa yüceliktir.)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

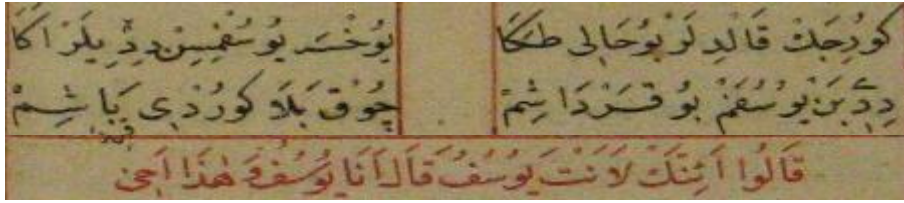
5960. Dilerüz senden ol kerāmet-içün
Bizi redd itme bu bizā' at-içün
(O yüceliği senden dileriz bu sermaye için bizi geri çevirme.)
5961. Umaruz cūş idüp bu baħr-i vefā
İdesin bize luṭf-ı müstevfā
(Bu vefa denizinin coşmasını ve bizim için tam bir lütufta bulunmanı ümit ederiz.)
5962. Bu bizā' at yarar degilse size
Fuḳarāyuz taşadduḳ eyle bize
(Bu sermaye eğer işe yaramazsa, biz çok fakiriz bize yardım et.)

Fe lemmā deħālū 'aleyhi kālū yā eyyuhel 'azīzu messenā ve ehlenez żurru ve ci'nā bi bizā' atin muzcatin fe evfi lenel keyle ve teşaddaḳ 'aleynā innellāhe yeczil müteşaddiḳin
(Bunun üzerine (Mısra dönüp) Yūsuf'un yanına girdiklerinde "Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah sadaka verenleri mükāfatlandırır." dediler.) (Yūsuf: 12/88)

[205a]

5971. ' Aceb aña mısız dirüp ögüñüz
Yūsufa ḳardaşıyla itdügüñüz
(Aklınızı başınıza alıp Yusuf ile kardeşine neler yaptığınızı hiç düşünmez misiniz?)
5972. Sırta vāḳıf degüldüñüz çün o dem
Size ' öḳr oldı cehlüñüz muhkem
(O anda olanları bilmediğiniz için bilgisizliğiniz sizin için özür oldu.)
- Ḳāle hel ' alimtum mā fe' altum bi yūsufe ve eḫīhi iz entum cāhilün
(Yusuf dedi ki: "Siz (henüz) cāhil kimseler iken Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?") (Yūsuf: 12/89)

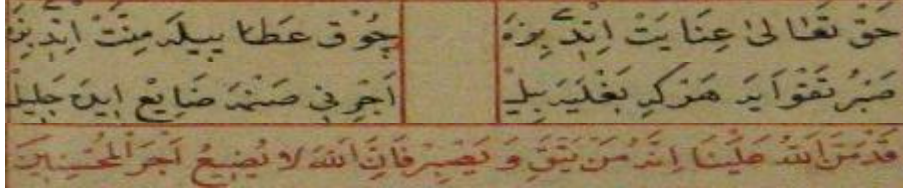
[205a]

5974. Göricek ḳaldılar bu ḫālī ṭaṇa
Yoḫsa Yūsuf mısın didiler aña
(Onu görünce çok şaşırdılar ve ona "yoksa sen Yusuf musun?" dediler.)
5975. Didi ben Yūsufam bu ḳardaşum
Çok belā gördi ḳahr-ıla başum
(Dedi ki, "ben Yusuf'um bu da kardeşim Bünyamin. Ben çok kahr ile bala çektim.)
- Ḳālu e' inneke le ente yūsuf ḳāle ene yūsufu ve haḫā eḫī
(Kardeşleri, "Yoksa sen, sen Yusuf musun?" dediler. O da "Ben" Yusuf'um, bu da kardeşim." dedi.) (Yūsuf: 12/90)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[205a]

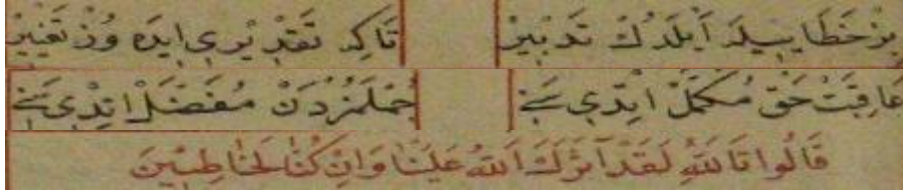
5976. Hâk Te‘âlâ ‘ināyet itdi bize
Çok ‘atâ-y-ıla minnet itdi bize

(Allah bize lütuf ve ihsan ile yardım etti.)

5977. Şabr u taqvāya her ki bağlaya bil
Ecrini şanma žāyi‘ ide Celîl

(Her kim ki büyük bir olgunlukla sabrederse Allah onun karşılığını mutlaka verir.)

Qad mennellāhu ‘aleynā innehu men yetteki ve yaşbir fe innellāhe lā yużī‘ u ecral muhsinîn
("Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükâfatını zayi etmez." (dedi)) (Yûsuf: 12/90)

[205a]

5980. Biz ḥatâ-y-ıla eyledük tedbîr
Tâ ki taqdîri idevüz tağyîr

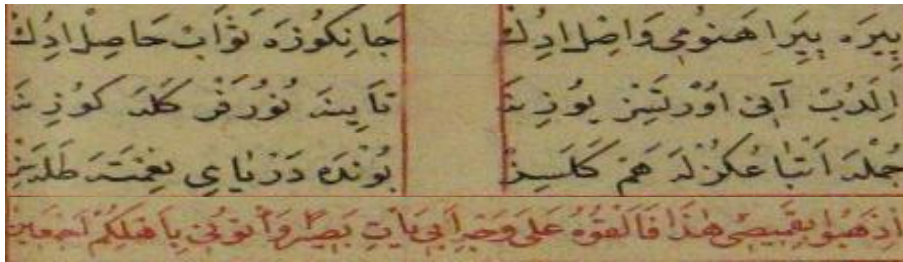
(Biz Allah'ın takdirini değiştirmek için hata ile tedbir almaya çalıştık.)

[205b]

5981. ‘Âkıbet Hâk mükemmel itdi seni
Cümlemüzden mufažžal itdi seni

(Fakat sonunda Allah seni hepimizden daha mükemmel ve faziletli kıldı.)

Qālu tellāhi le qad āşerakellāhu ‘aleynā ve in kunnā le ḥatī‘în
Dediler ki: "Allah'a and olsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik." (Yûsuf: 12/91)

[206a]

5998. Pîre pîrāhenümi vāşıl idüñ
Cānuñuza şevāb ḥāşıl idüñ

(Babama gömleğimi götürün böylelikle kendinize sevap elde edin)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

5999. İledüp anı örtesiz yüzine

Tā yine nūr u fer gele gözine

(Gömleğimi götürüp onun yüzüne örtün ki görmeyen gözleri tekrar görsün.)

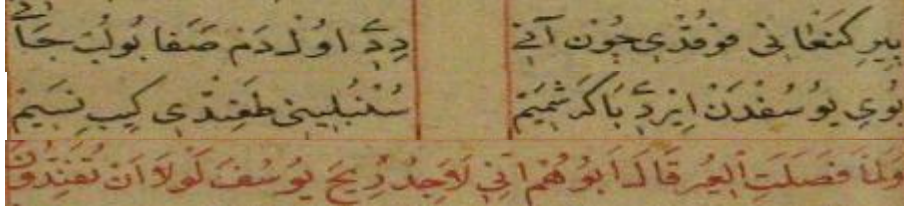
6000. Cümle etbā‘ uñuzla hem gelesiz

Bunda deryā-yı nî‘ mete talasız

(Tüm aile fertlerinizle tekrar gelin ve buradaki nimetlerden ziyadesiyle faydalanın.)

İzhebū bi kāmīṣī hazā fe elķūhu ‘alā vechi ebī ye’ti beşiren ve’tūni bi ehlikum ecme‘ İn

(“Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin” dedi.) (Yūsuf: 12/93)

[206b]

6010. Pîr-i Ken‘ ānî koğdı çün anı

Didi ol dem şafâ bulup cānı

(Hz. Yakup esen rüzgârı kokladığında o anda gönlü şen olup dedi ki.)

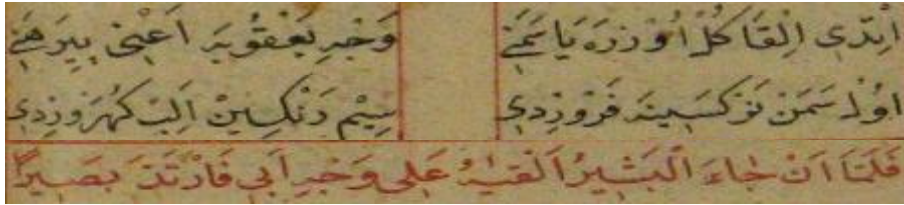
6011. Bū-yı Yūsufdan irdi baña şemīm

Sünbülünî tağıtdı gibi nesīm

(Sanki rüzgâr onun saçlarını dağıttı, zira Yusuf’tan bana hoş bir koku geldi.)

Ve lemmā feşaletil ‘İru kâle ebūhum innī le ecidū riḥa yūsufe lev lā en tufennidūn

(Kervan (Mısır’dan) ayrılınca babaları, “Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yusuf’un kokusunu alıyorum” dedi.) (Yūsuf: 12/94)

[207a]

6023. İtdi ilkā gül üzre yâsemi

Vech-i Ya‘ kŭba a‘nī pîreheni

(Gülün üstüne yasemini koyar (örter gibi) gömleği Yakup’un yüzüne koydu.)

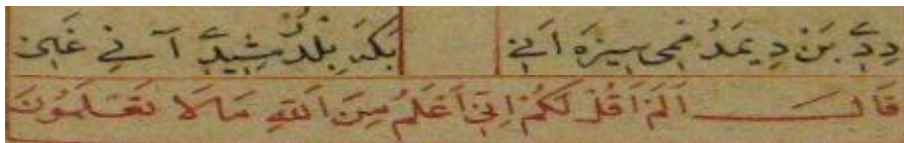
6024. Ol semen nergesine fer virdi

Sīm-rengin alup güher virdi

(Gömlek Yakup’un gözlerine canlılık verdi ve görmeyen gözleri açıldı.)

Fe lemmā en ca’el beşīru elķāhu ‘alā vechi ebī fertedde beşīra

(Müjdecî gelip gömleği Yakup’un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi.) (Yūsuf: 12/96)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/8 Spring 2015

[207a]

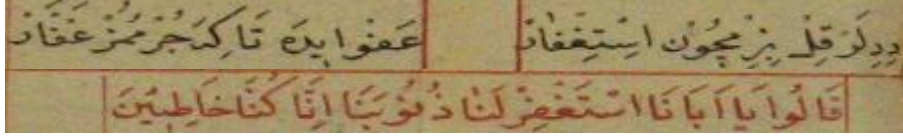
6030. Didi ben dimedüm mi size anı

Baña bildürmiş-idi anı Ğanî

(Yakup dedi ki, ben size demedim mi, bu durumu (sizin bilmediğiniz şeyleri) Allah bana bildirmişti.)

Kāle elem eḳul lekum innî a'lemu minellāhi mā lâ ta'lemūn

(Yakup, "Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?" dedi.) (Yûsuf: 12/96)

[207b]

6032. Didiler kıl bizimçün istiğfâr

‘Afv ide tā ki cürmümüz Ğaffâr

("İşlediğimiz günahları affetmesi için bizim adımıza Allah'tan af dile." dediler.)

Kālu yā ebānestağfir lenā zunūbenā innā kunnā ḥāṭī'in

(Oğulları, "Ey babamız! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçluyduk" dediler.) (Yûsuf: 12/97)

[207b]

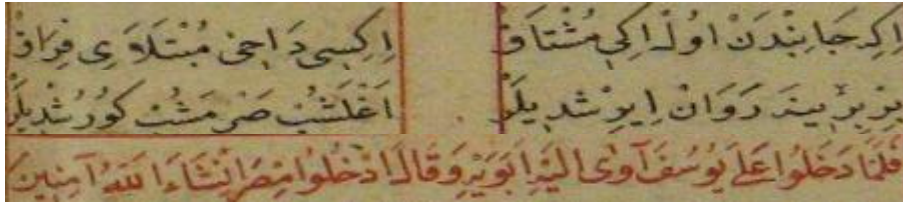
6033. Ol daḥı şükr-içün namāz itdi

Mağfîret istedi niyāz itdi

(Hz. Yakup şükretmek için namaz kıldı, Allah'a çok yalvardı ve ondan oğullarını affetmesini diledi.)

Kāle sevfe estağfiru lekum rabbî innehu huvel ḡafûrur raḥîm

(Yakup, "Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeyeğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi.) (Yûsuf: 12/98)

[208a]

6050. İki cānibden ol iki müştāk

İkisi daḥı mübtelā-yı firāk

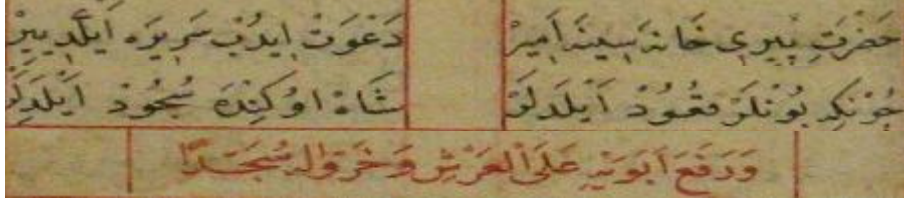
(Birbirlerinden ayrı kalmış ve birbirlerini özleyen Yusuf ve Hz. Yakup)

6051. Birbirine revān irişdiler

Ağlaşup şarmaşup görüşdiler

(Birbirlerine kavuştular, ağlaşıp, sarılıp görüştüler (birbirlerinin hatırını sordular.))

Fe lemmā deḥalū ‘alā yūsufe āvā ileyhi ebeveyhi ve kāledḥulū mısra in ša’ellahu āminin
 ((Mısır’a gidip) Yusuf’un huzuruna girdiklerinde; Yusuf ana babasını bağrına bastı ve
 “Allah irâdesi ile güven içinde Mısır’a girin” dedi.) (Yūsuf: 12/99)

[208b]

6063. Hâzret-i pîri ḥānesine emîr
 Da’ vet idüp serîre eyledi yir

(Yusuf, babasını hanesine davet edip onu tahtına çıkardı.)

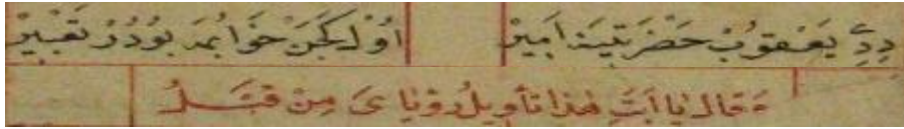
6064. Çünkü bunlar ku’ūd eylediler
 Şâh önünde sūcūd eylediler

(Bunlar oturduklarında Yusuf önünde secdeye kapandılar.)

Ve rafe’a ebeveyhi ‘alel ‘arşı ve ḥarru lehu sücceda

(Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yusuf’a) saygı ile eğildiler.) (Yūsuf:

12/100)

[208b]

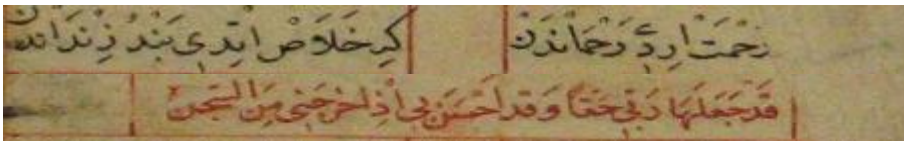
6066. Didi Ya’kūb ḥāzretine emîr
 Ol geçen ḥ’ābuma budur ta’bîr

(Yusuf, Hz. Yakup’a “gördüğüm o rüyanın yorumu işte budur” dedi.)

Ve Qāle yā ebeti ḥazā te’vīlu ru’yāye min ḳablu

(Yusuf dedi ki: “Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur.”) (Yūsuf:

12/100)

[208b]

6067. Baña çok¹¹ rahmet irdi Raḥmāndan
 Ki ḥalāṣ itdi bend ü zindandan

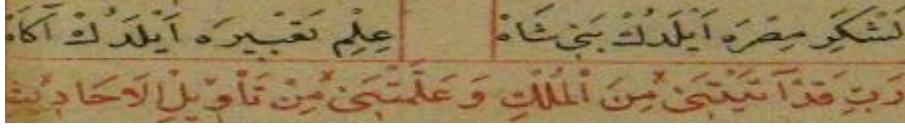
(Allah beni zindandan çıkararak bana çok lütuf ve ihsanda bulundu.)

Ḳad ce’aleḥā rabbī ḳaḳḳa ve ḳad aḥsene bī iz aḥracenī mines sicni

(Rabbim onu gerçekleştirdi. Rabbim beni zindandan çıkararak bana çok iyilikte bulundu.)

(Yūsuf: 12/100)

¹¹ “Baña çok” ifadesi yazmada katlanma nedeniyle görünmemektedir. Bu ifadeye diğer nüshaların mukayesesi sonucu karar verilmiştir.

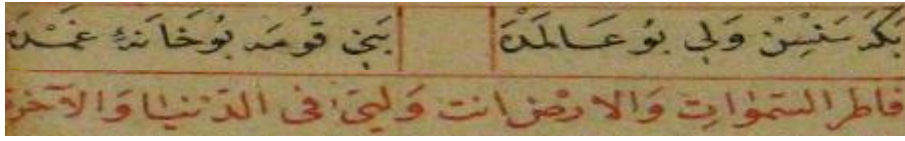

[210a]

6104. Leşker-i Mışra eyledüñ beni şâh
‘İlm-i ta‘bîre eyledüñ âgâh

((Allah'ım) Beni Mısır ordularına hükümdar eyledin ve bana rüya yorumlama ilmini verdin.)

Rabbî kad âteytenî minel mulki ve ‘allemtenî min te’vîlil ehadîs
("Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin.") (Yûsuf: 12/101)

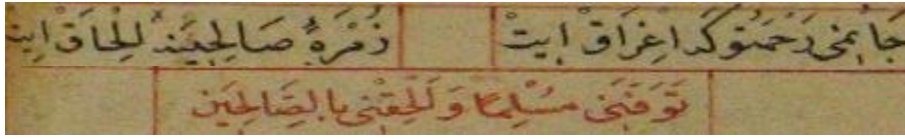

[210a]

6105. Baña sensin velî dü-‘âlemde
Beni kıma bu hâne-i ğamda

(Dünya ve ahirette benim velim sensin, beni beni bu dünya ilinde bırakma.)

Fâtıras semavâtî vel arzı ente veliyyî fid dünya vel ahireh
("Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin.") (Yûsuf: 12/101)

[210a]

6106. Cānumı rahmetüñe iğrāk it
Zümre-yi şālîhîne ilhāk it

(Canımı rahmetine gark eyle (Benim canımı al) ve beni sâlihler (iyiler) arasına kat.)

Teveffênî muslimen ve elhıknî bis şālîhîn
("Benim canımı Müslüman olarak al ve beni iyilere kat.") (Yûsuf: 12/101)

SONUÇ

Divan şiirinde anlatılanlara Kur’ân-ı Kerim’i kaynak göstermenin en güzel yolu ayet iktibasında bulunmaktır. Birçok divan şairi, yeri geldikçe eserlerinde bu yola başvurmuştur. Edebî özelliğinden dolayı oldukça fazla okunan ve istinsah edilen Hamdî'nin Yusuf u Zeliha mesnevisi, kaynağını Kur’ân ve Kur’ân tefsirlerinden almış olması sebebiyle olayların anlatım ve akışına göre Yusuf Suresinden yapılmış ayet iktibaslarını barındırmaktadır. Özellikle Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi veri tabanında “37 Hk 1064/1” arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüshada müstensihinden tarafından Yusuf Suresinin 4 ila 101 arası ayetlerinin iktibas edildiği görülmektedir. İktibas edilen bu ayetler, anlamca kendisine eş değer olan beyitlerin hemen altına yazılmıştır ve mesnevideki anlatıyı kanıtlayıcı nitelik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSOYAK, İsmail Hakkı-MACİT Muhsin (2005). “Edebî Sanatlar”, *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- AYDIN, Mehmet (1987). *Din Felsefesi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- BAŞ, Münire Kevser (2013). “Son Dönem Çağatay Şairi Baba Rahîm Meşreb’in Manzum Fâtîha Tefsiri” *Toplum Bilimleri Dergisi*, S: 7(13) Ocak.
- ÇELİK, Nilüfer (2001). “Fuzûlî’nin Türkçe Divanında Geçen Ayetler ve Yorumları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S: 6, Elazığ.
- ECE, Selami (2002). “İktibas”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 19, Erzurum.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2009). *Başlangıcından Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet (1948). “Türk Dilinde Yazılan İlk Yûsuf ve Zeliha”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. III, S: 1.
- GIBB, Elias John Wilkinson (1967). *A History of Ottoman Poetry*, (2. bs.) C. II, Londra.
- GÖKALP, Haluk (2006). ” İslam Felsefesinin ve Kelamının Divan Şiirine Yansımaları: Tevhid Kasidelerinde İsbat-ı Vacib”, *Osmanlı Araştırmaları XXVII (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu’na Armağan-III)*, İstanbul.
- GÖZÜTOK, Avni (2000). “Divan Şiirinin Dil Yönünden Bazı Özellikleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 14, Erzurum.
- (1991). *Garîbnâme’nin Dili Üzerine Sistemik Bir Gramer Çalışması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARTAL, Ahmet (2011). “XVIII. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı: Mesnevîler”, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/1.
- KAVCAR, Cahit (1969). “Hamdullah Hamdi’nin Yusuf u Züleyhâsı”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, Ankara.
- KURMUŞ, Cengiz Veli (2010). *Lârendeli Şânî Gülşen-i Efkâr (İnceleme-Metin)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl (2009). “Şerîfî’nin Yûsuf u Zeliha Hikâyesi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Klasik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı, Volume 4/7.
- ONUR, M. Naci, (1991). *Yûsuf u Züleyhâ (Metin)*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZCAN, Nurgül (2012). “Eğitim Açısından Edebiyat ve Behiştî’nin ‘Heşt Behişt’ Mesnevisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 28, Konya.
- ÖZTÜRK, Zehra (2001). *Hamdullah Hamdi’nin Yûsuf ve Zeliha Mesnevisi Giriş, Metin, İnceleme ve Tıpkıbasım*, C. I, Harvard: Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 48, Türkçe Kaynaklar XLI, Harvard Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.

- SUCU, Ahmet Özhan (2014). "14. Yüzyıl Mesnevisinde İlim ve Ahlaka Verilen Önem" *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Volume 7/2, Çorum.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla (1993). "Klasik Osmanlı Edebiyatı Işığında Eski Âdetler ve Günlük Hayattan Sahneler I-II", *Türk Dili Dergisi*.
- TÜRKDOĞAN GÖKCAN, Melike (2010). "Klasik Türk Edebiyatında Kur'an Kıssalarını Konu Alan Mesnevîler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Klasik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, -Prof. Dr. Turgut KARABEY Armağanı-, Volume 3/15.
- ÜST Sibel (2009). "Bir Aşkın İki Hikâyesi Üzerine Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Zelîhâ'sı ile Nazan Bekiroğlu'nun Yûsuf u Züleyhâ'sı Üzerine Bir Karşılaştırma", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Klasik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı, Volume 4/7.
- ÜST, Sibel (2007). "Nahîfî'nin Yûsuf u Zelîhâ Mesnevisi", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 2/4.
- ÜSTÜN, Mehmet Cihat (2014). *Hamdullâh Hamdî'nin Yûsuf U Zelîhâ Mesnevisi (Gramer-Metin-Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAZIR, Elmalılı Hamdi (2014). *Hak Dini Kur'an Dili Kur'an- ı Kerim'in Türkçe Meali*, (Sadeleştiren: Prof. Dr. Hamdi Döndüren), İstanbul: Çelik Yayınevi.
- YENİTERZİ, Emine (2007). "Anadolu Türk Edebiyatında Ahlakî Mesnevîler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 5/10, İstanbul.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- ÜSTÜN, M.C., Hamdî'nin Yûsuf u Zelîhâ Mesnevisinin Yusuf Suresine Uygunluğu, ***Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*** Volume 10/8 Spring 2015, p. 2143-2174, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8176>, ANKARA-TURKEY